

БОЖЕСТВЕННА ЛИТУРГИЯ

НА

СВЪТНИ АПОСТОЛ ПЕТРОВЪ,

БРАТ БОЖИЙ

Превел от оригинала

† Левкийский епископ Партений

София

1948

преписал и подредил

иконом Виктор Цимер

Западно-и Средноевропейска Епархия

Мюнхен

2011

ПРЕДГОВОР

Иакововата литургия носи името си от св. апостол Иакова, наречен „Брат Божий“ понеже или бил сестрин син на Божиата Майка (от сестра ѝ Мария Клеопова), или бил син на Йосифа Обручник от същинската му съпруга¹. Пръв Иерусалимски епископ, той възглавил подир Господа християнската църква в светия град и като такъв председателствувал апостолския събор в Йерусалим от 51 година на християнската ера. Отличавал се с изключително благочестие не само според новото Христово благовестие, но и според Моисеевия закон, поради което ветхозаветните евреи го наричали с почетното прозвище „облиам“ (духовна крепостна) „стена народна“², а новозаветните го считали за един от „стълбовете“ на християнството³. Написал едно послание до всички израилеви колена по света, наречено поради това „съборно“ и влязло в състава на Новия Завет. Свирепи еврейски противници на християнството го хвърлили през 63 година от високия покрив на Иерусалимския храм в дълбоката пропаст под него и понеже той от това не умрял, доубили го с камъни и един тепавичар смъртно го ударил с кросно по главата⁴.

С какви исторически указания разполагаме за това, че той действително съставил литургиен чин? Преди всичко здравите съждения и заключения от безспорни исторически факти: верно е, че той бил пръв епископ на Иерусалимската църква; верно е, че последната още в най-ранно време имала своите богослужебни събрания под негово председателство и ръководство, дето всички прекарвали в молитва и моление „преломявайки по къщите хляб“⁵; тогава верно е и това, че първите иерусалимски християни наистина имали своята Иаковова литургия, понеже от една страна това „хлеболомене“⁶ или литургийно богослужение се извършвало при личното активно участие на апостола, като пръв свещенослужител и понеже от друга страна то не представлявало от себе си винаги свободна импровизация, а се оформявало, като определен богослужебен чин според ограниченията на Господнята заповед да бъде по възможност точно „възпоминание“⁷ или възпроизвеждане на тайната вечеря и Голготската жертва. И разбира се, по-нататък тая жива литургийна практика не е могла да изчезне безследно, а по силата на църковната традиция и голям респект към апостолското наследство образувала основата на иерусалимската местна литургия покрай по-късните допълнения. Именно литургийният текст, който днес е известен като Иаковова литургия, се счита от добрите познавачи за местна, самостоятелно развила се литургия на Иерусалимската църква⁸.

Друго указание... Сирско-яковитската църква се отделила от Православната църква подир Четвъртия вселенски събор от 451 година. След тая фатална дата поради еретически фанатизъм тя прекъснала всякакви сношения с православния гръцки свят. Следователно, всички нейни преводи от гръцки на сирски език могли да станат само преди раздялата⁹. Нейната днешна литургия представлява превод от гръцки

¹ Фарар, Первые дни христианства, Спб. 1888, стр. 311-316; св. Димитрий Ростовски, Четьи минеи, 23 октомврий.

² Фарар, Первые дни христианства, стр. 332.

³ Галат. 2:9.

⁴ Фарар (по Йосифа Флавия и Егезипа), Первые дни, 341—344.

⁵ Деян. 1:14. 2:46.

⁶ Също, 2:42.

⁷ Лук. 22:19, 1 Коринт. 11:24—26.

⁸ Православная богословская энциклопедия, т. VI, под редакцией проф. Н. Н. Глубоковского, Спб. 1905, „(Иаковъ (литургия)“, кол. 93; Μεγάλη ἑλληνική ἐγκυκλοπαίδεια, т. XII, стр. 780; Bibliothek der Kirchenväter, т. V на първата серия, стр. 80-81; Kirchliches Handlexikon Dr. Carl Mensel, Leipzig 1888, т. IV, стр. 290.

⁹ Православная богословская энциклопедия, т. VI, кол. 91.

език, нарича се с името на апостола Иакова и най-важните ѝ части дословно съвпадат с нашата Иаковова Литургия. Кога приблизително би могла тая еретическа църква да унаследи от православния свят своята литургия с нейното име? Ето една родна аналогия от по-късно време, която ще ни улесни в нашите съждения... Когато славянският свят почнал да приема християнството, явила се естествена необходимост поради разликата в езика да се обособи от елинизма в своя собствена църква. За тая цел, когато той получавал от св. Солунски Братя Библията на славянски език, същевременно получил и богослужебното богатство на православието с божественната литургия на първо място. Сирската църква започнала своето също така естествено обособление още през II век на християнската ера, когато именно се появил сирският превод на Библията, наречен „Пешито“¹⁰ . Обаче несъмнено за една църква с интензивен религиозен живот само преводът на Библията би бил нещо. недостатъчно, - първа стъпка към обособление, която в никой случай не могла да остане единствена. И понеже през IV век тя била толкова обособена, щото нейни първостепенни културни представители и светци като св. Ефрем Сирий (+ 373)¹¹ , Афраат¹² и др. не разбирали гръцки език, ние сме заставени по необходимост да заключим, че тя имала своето сирско богослужение и сирския превод на Иакововата литургия далеч преди тоя век и вероятно около времето, когато бил направен и сирският превод на Библията. А понеже заедно с превода било възприето и името на апостола, това за нас означава, че още по онова време тази литургия била наричана в Йерусалим и Антиохия с името на Брата Божий.

По-нататък следват редица исторически свидетелства! Един древен трактат „За преданието на божественната литургия“, приписван на цариградския патриарх от V век, св. Прокъл, говори, че апостол Иаков. „оставил и предал на църквата писмено изложение на таинственната литургия“¹³ . И най-авторитетният между тия свидетели по нашия въпрос, Пето-Шестият вселенски събор от 692 година, казва следното в 32 си правило: „Понеже и Иаков, братът по плът на нашия Бог Христа комуто пръв бе поверен престолът на Йерусалимската църква, и Василий, Архиепископ на Кесарийската църква, чиято слава се пронесе по цялата вселена, като ни предадоха писмено таинственното свещенодействие, установили в божественната литургия да съставяме святата чаша от вино и вода“¹⁴ ! В пълно съгласие с горните наши съждения тия две исторически доказателства утвърждават, че действително апостол Иаков свързал името си с един известен литургиен чин. Към подробността пък в тях, че апостолът „писмено“ предал последованието на своята литургия, ние си запазваме свободата да се отнесем критически, обаче тя говори поне това, че по времето на тия сведения (V—VII в.) Иакововата литургия била вече записана и то толкова отдавна, щото не се помнело кога именно, поради което отнасят записването ѝ към времето на самия апостол. Още по-късно за Иакововата литургия поменават александрийският патриарх Марко, антиохийският Теодор Валсамон (XII в.), св. Марко Ефески (XV в.), канонисът Алексий Аристин, Висарион Никеийски и др.¹⁵ .

Най древният ръкопис с текста на тая литургия, запазен в Ватикана под № 2282, датира почти от времето на Шестия вселенски събор, VII—VIII в.¹⁶ . Подир

¹⁰ Проф. Ив. Марковски, Въведение в Св. Писание на Ветхия завет, част I. София 1932 година, стр. 252.

¹¹ В. Altaner, Patrologie, Freiburg i Br., 1938 година, стр. 217.

¹² Блаженный Теодорит, Mönchsgeschichte, Bibliothek der Kirchenväter, стр. 81,

¹³ Migne, р. гр., т. 65, 849; Православная богословская энциклопедия, т. VI, кол. 91

¹⁴ Книга правилъ, Москва 1911 година стр. 94-95.

¹⁵ Православная богословская энциклопедия, т. VI, кол. 91.

¹⁶ Bibliothek der Kirchenväter, т. V на първата серия („Gr. Liturgien“)стр. 80.

него по древност се нарежда месинският ръкопис от X в., после росанският от XI в.¹⁷ и по-нататък една редица ръкописи, чийто произход не е по-древен от XIV в. и които почват все повече да попадат под силното влияние на думиниращите в Православната църква литургии на св. Василия Велики и св. Иоанна Златоуст, докато започват да дават молитвенното богатство на Иакововата литургия по чина на тяхното последование¹⁸. На славянския свят тая литургия става достояние едва през XIV в., когато св. патриарх Евтимий Търновски за пръв път я превежда на тогавашния български църковен език. Тоя превод е запазен в два досега известни ръкописа: единият собственост на някогашната Петроградска академия на науките под № 26 и другият собственост на някогашната Московска духовна академия под № 168. Обаче и в двата ръкописа той не е запазен в оня вид, който му бил даден от св. Евтимия, защото в някаква степен бил преработен от известния гръцки йеромонах Иоаникий (наверно Лихуда), който се установил в Москва през XVII в., там работил и там умрял¹⁹. Тази своя намеса в паметното дело на нашия патриарх-мъченик сам Иоаникий признава в края на литургията с следната забележка: „Сѣа свѣтъа и кожъштвеннаа лѣтургїа свѣтъаго славаго и всехвалнаго апостола Іакова, брата Господна и първаго архїєпископа свѣтѣйшіа, Божїа и великіа Іеросалимскїа црѣкве, преведенна бѣоимѣмъ, патрїархомъ Търновскимъ, з Греческаго на Славенскїй азъкъ, исправлена же и наследованна Іеромонахомъ Іоанникїемъ Грекомъ“²⁰ Как прегледал и доколко поправил, йеромонах Иоаникий не казва, но ние можем да предположим, че той вероятно нещо прибавил, нещо зачеркнал, обаче едва ли могъл съществено да промени общата структура, толкова по-малко езиковата форма на нашия търновски книжовник.²¹ По какъв гръцки оригинал е направен този превод, можем да съдим по обстоятелството, че молитвите на Иакововата литургия в него са разположени според последованието на Златрустовата литургия, което значи, че св. Евтимий превеждал по късната редакция на гръцкия оригинал почти от неговия век.

Иакововата литургия има и своите врагове. Съмнения в нейната автентичност почнали да се явяват твърде рано. Още в XII в. александрийският патриарх Марко с известно съмнение запитва своя антиохийски събрат, канониста Теодор Валсамон, какво да мисли за литургията, написана по предание от апостола Иакова и може ли тя да бъде приета от Вселенската църква²². Валсамон му отговаря: „Единствен само 32 канон на светия и вселенски Трулски събор говори, че св. Иаков, Брат Господен, съставил таинствено свещеннодействие.“ Но 85 правило на светите и всехвални апостоли и 59 канон на Лаодикийския събор, като изброяват книгите на Вехтия и Новия Завет, та и апостолските, които ние трябва да употребяваме, не правят никакво напомняне за свещеннодействието на св. Иакова²³. Значи, възражението на Валсамона се формулира така: Шестият вселенски събор говори, че апостол Иаков „писменно“ предал таинственното свещеннодействие; ако беше писменно. предадено, то трябваше да влезе в канона на новозаветното Свещенно Писание; понеже такава нещо няма в Новия Завет, значи нашата литургия не може да бъде приписвана на апостола Иакова! За нас, които критически се отнасяме към изтъкнатата подробност в 32 канон на Трулския събор, това възражение не съществува! Напротив, ние разсъждаваме в обратен ред: няма съмнение, че апостолът е първият

¹⁷ Православная богословская энциклопедия, т. VI, кол. 92.

¹⁸ Bibliothek der Kirchenväter, т. V на първата серия стр. 81-82.

¹⁹ E. Kaluzniacki, Werke des Patriarchen von Bulgarien Eufymius, Wien 1901, стр XCIX:

²⁰ Също, стр 334

²¹ Също, стр XCIX

²² Migne, р. gr., т. 119, 1033; Православная богословская энциклопедия, т. VI, кол., 92,

²³ Също.

автор на иерусалимската литургия, която, след като преживява много, векове, днес е известна под негово име; но понеже тя в своята първа, апостолска редакция не е влязла в канона на Новия Завет, това значи, че тя не била записана още при и от апостола! Обаче от факта, че тя отсъствува в Св. Писание, да се правят заключения против нейното, апостолско начало, това ни се вижда пресилено и погрешно! Валсамон споменава в същия свой отговор „апостолските“ правила. Ако разсъждаваме като него, имаме право да му възразим, че понеже тези правила ги няма в канона на новозаветното Св. Писание, те не бива да бъдат наричани апостолски! Ако ли това наше изкуствено възражение ще бъде оборено с възприетия възглед, че тия правила са и се наричат апостолски, защото макар да не са били записани от св. апостоли и да не са влязли в Новия Завет на Библията, те представляват живата каноническа практика на апостоли в църквата²⁴, същото нещо трябва да се каже и за Иакововата литургия: не е записана от своя пръв автор, но пазена в възглавяваната от него Иерусалимска църква като жива литургическа практика тя с право е наречена с неговото име при записването, въпреки по-късните добавки с течение на времето и употреблението ѝ! Така, на каквото основание Трулският вселенски събор с 2 канон приема 85-те апостолски правила за „апостолски“, на същото основание с 32 канон приема Иакововата литургия за „Иаковова“!

В същия дух изказва недоумение съвременният гръцки литургист, проф. Трѐмбелас: „Не е обяснимо, как една литургия, съставена от човек с такъв авторитет в апостолската църква, не е била предадена веднага по цялата църква, а била изместена постепенно дори из самите палестински църкви, след като от друга страна известното съборно послание получава от ранно време място в канона на Новия Завет“²⁵! Ние считаме, че посланието на апостола Иакова влязло в състава на Библията и получило всеобща известност, защото било записано още от самия апостол, а литургията нямала тая съдба, понеже била създадена от него като неписана жива, но установена литургическа практика! Тя не била веднага предадена по цялата църква, защото всяка поместна християнска община била основана от някой апостол и държала неговия литургически обичай; ако апостол Иаков бил авторитет за Иерусалимската църква, апостол Иоан бил авторитет за Ефеската, апостол Павел за Коринтската и пр.; затова естествено всяка църква държала литургическата практика на своя апостол-патрон без с това да обижда авторитета на друг! А била изместена Иакововата литургия дори из палестинските църкви от литургиите на св. Василия и Златоуста навярно по същата причина, както например малоазийската практика на апостол Иоанна да бъде празнувана християнската Пасха един ден подир евреите била изместена от практиката на западните църкви, която имала началото си в Павловата смелост да скъса със „сянката“ на Вехтия Завет! Желанието за единство в църквата наложило това уеднаквяване на литургическите обичаи, дори когато те имали апостолско начало и произход!

Професор Трѐмбелас отива още по-далеч! Той иска да каже дори това, че апостол Иаков в никой смисъл не би могъл да бъде наричан автор на тая литургия, защото в първите християнски времена произнасяните при извършването на божествената евхаристия молитви не са имали някакъв определен и постоянен вид, както се вижда и от едно място на Юстина: „а предстоятелят отправя както молитва, така и благодарения според силата си“²⁶ Против това схващане ще изтъкнем на първо място изричната заповед на Господа християнската евхаристия да не бъде свободна импровизация, зависима от личните способности и желания на предстоятеля, а да

²⁴ Правила на св. Православна църква, т. I, София 1912 година, стр. СXXXVIII.

²⁵ Μεγάλη ἑλληνική ἐγκυκλοπαίδεια, т. XII, стр. 780.

²⁶ Също.

бъде „възпоминание“²⁷ или с други думи подражание на тайната вечеря и Голготската жертва! На второ място, от позицията на проф. Трембелас не бихме могли да обясним факта, че всички християнски литургийни чинове независимо от време и място поразително си приличат по своята съществена част - евхаристийния канон! И на трето място, професорът неправилно разбира мисълта на св. Юстина Философа, която един немски познавач превежда така: „а предстоятелят отправя молитви и благодарения с всичка сила“!²⁸ Не „според силата си“, което значи, че неговата молитва се поставя в зависимост от неговите способности и дарования, като свободна импровизация при всеки случай! А „с всичката си сила“, което значи при пълна съсредоточеност и пр.

Според други противници на автентичността наричането иерусалимската литургия с името на апостола Иакова е фалшификация с цел да ѝ се придаде „по-голямо достойнство в очите на вярващите“²⁹ Обаче, както вече казахме, за нас литургията на Иерусалимската църква непременно съдържа в себе си молитвения квас на първия Иерусалимски епископ, св. апостол Иакова, поради което никога не е фалшификация да бъде тя наричана „Иаковова“, както не е фалшификация да бъдат наричани днес литургиите на Православната църква с имената на св. Василия Велики и св. Иоанна Златоуст! Освен това, каква нужда от такава фалшификация когато Иерусалимската литургия по времето на записването ѝ имала вече достатъчно „достойнство в очите на вярващите“ - и колкото по-късно била записана, толкова повече, - защото те били с нея духовно срастнали по силата на навика и тя била станала за тях вековна светиня дори помимо (като добавка към) името на апостола Иакова!

И най-тежкото възражение против автентичността на Иакововата литургия се състои в това, че „в много нейни молитви намираме християнската догма определена така, както тя е станала в по-късни времена“³⁰ и че тя вече съдържа думи като „единосъщен“ и „Богородица“, има „трисвято“!³¹ Действително, литургията изобилствува с догматически термини, които биват установени на вселенските събори едва от IV в. насам: „единосъщен“ на Първия вселенски събор от 325 година, „Богородица“ на Третия вселенски събор от 431 година, а съдържа и песни от по-късен произход, като например песента „Святѣй Боже“ от V в., „Единородный Сын“ и „Да молчиць вѣкъмъ плотьъ чловѣча“ от VI в. и пр. Обаче наличността на тая догматическа терминология в Иакововата литургия дава ли ни право да отричаме нейния произход от времето преди вселенските събори, на които тая терминология била изкована? От самото възражение личи, че става въпрос за думи, а не за молитви, толкова по-малко за цялата литургия! А едно богослужебно последование, което всичкото време участвувало в живота на църквата, винаги би могло и би трябвало да отрази на себе си тоя живот с неговите ожесточени и съдбовни борби, като допълнителните вмъквания на нови догматически понятия изтъкват унисона в църквата между догматическото творчество и литургическия живот, за да се възпитава църковното изпълнение в истините на обуреваемото православие! И то особено когато най-старият паметник с текста на това богослужебно последование датира от VII в., триста години подир Първия вселенски събор и двеста подир Третия, какъвто е нашият случай! В диптихите на тоя най-древен ръкопис с литургията на апостола Иакова са поменати първите шест вселенски събори, по което съдим, че той датира

²⁷ Лук. 22:19, 1 Коринт. 11:24-26.

²⁸ На гръцки: „ὁση δόναμις αὐτῶ“; Bibliothek der Kirchenväter, т. XII на първата серия, стр. 136 (82).

²⁹ Православная богословская энциклопедия, т. VI, кол. 93; сравни Bibliothek der Kirchenväter, т. V на първата серия, стр. 81—82

³⁰ Μεγάλη ἑλληνική ἐγκυκλοπαίδεια, т. XII, стр. 780.

³¹ Kirchliches Handlexikon, Dr. Carl Mensel, Leipzig 1894, т IV, стр. 290.

от времето подир Шестия и преди Седмия вселенски събор!³² Тогава нищо чудно, че в него успяли да се отразят догмите на Първия и Третия вселенски събори! Ясно е, че при преписването на литургийния текст били вмъкнати новости, които могат да свидетелствуват само за своето времепроизхождение, но в никой случай и за това на изначалния текст! Само няколко примера ще ни убедят, че заключенията на отрицателната критика са прибързани и неоснователни!... Имаме възможност да сравним превода на св. патриарх Евтимия Търновски (респективно, гръцкия оригинал, по който той направил своя превод) с днешния официален гръцки текст, от което сравнение бихме могли да получим представа за аналогичния процес на допълвания в Иакововата литургия от по-древни времена и да се убедим, че допълванията не говорят нищо за древността на отделните молитви и още по-малко за древността на цялата литургия! Да вземем още първата молитва на литургията, „*ко множетѣхъ грѣхѡвъ оквѣрненнаго*“! Във всичко друго двете сравнявани редакции на тая молитва се покриват дословно, но днес тя завършва с възглас в никеоцариградски дух: „*ко Христѣ Иисусѣ Господѣ нашемъ, ехъ Нимже благословенъ еси со пресвѣтымъ, и влчимъ, и животворящимъ и еднороднымъ Твоимъ Духомъ, нынѣ и присно, и во вѣки вѣковъ*“, а в превода на св. патриарха Евтимия тя завършва много скромно: „*акво благословенъ еси во вѣки*“!³³ Имаме ли основание да считаме, че се касае за две различни молитви? Разбира се, не! Тогава имаме ли право да заключаваме, че тая молитва в никой случай не е по-древна от IV в. само затуй, че според, втората редакция в нейния завършек е отразено догматическото творчество на Първия и Втория вселенски събори? Очевидно, пак не! Остава да приемем, че молитвата била допълвана с нови думи и изрази в течение на времето и употреблението! Същото нещо и в предпоследната молитва на литургията, „*Боже великій и дивный*“! ... Докато у патриарха Евтимия тя завършва в дух доникейски: „*акво присно и всегда да славимъ Тя, единаго истиннаго Бога, Тебѣ ко подобаетъ*“³⁴ днес³⁵ тя завършва в дух никеоцариградски: „*акво да присно и всегда славимъ Тя, единаго живаго и истиннаго Бога нашего, свѣтлѡ и еднороднѡ Тронцѡ, Отца и Сына и свѣтлѡго Духа! Тебѣ ко подобаетъ!*...“ В третата от началото молитва, „*Благодѣтелю и Царю вѣковъ*“, днес е отразен догматът за Ходатая Христа: „*прѣими приходящѡю Ти Христомъ Твоимъ церковъ Твою*“ когато у Евтимия е казано просто „*прѣими приходящѡю къ Тебѣ*“!³⁶ Ако някому хрумнеше да помисли, че догматическият оттенък в днешния гръцки текст би могъл да се яви не по-рано от XVI в. по повод протестантските спорове за „единия Ходатай“, биха ли имали стойност неговите съждения за времето по отношение цялата молитва? Разбира се, не! Същото в молитвата „*Боже и Отче Господа и Бога и Спаса нашего*“, която стои непосредствено пред „*Отче нашъ*“, втората половина е много кратка у св. Евтимия: „*огажи помышленіа наша и разсудн совѣтъ и изми отъ насъ всяко движеніе и помышленіе еквѣрное плоти и духа, отчуждающее хотенію Твоему благодти*“³⁷, а в днешния текст е вмъкнато цялото словесно богатство на православната етика и аскетика: „*огажи помышленіа и нечѣжн совѣсти, и иждени отъ насъ всякую мысль лукавую, всякій помыслъ стѣднѡй, всякую похоть и помышленіе ерамное, всякое слово неподобное, всякую зависть и суетудіе и лицемѣрне, всякую лжѡ, всякую лесть, всякое некушеніе житнейское, всякое любовстажение, всякое тщеслѣвіе, всякую злобу,*

³² Bibliothek der Kirchenväter, т. V на първата серия, стр. 80.

³³ Emil Kaluzniacki, Werke, стр. 310.

³⁴ Също стр. 332

³⁵ И в немския превод на Иакововата литургия е така, следователно и в древния оригинален текст, по който той е направен! Bibliothek der Kirchenväter, т. V на първата серия стр. 121.

³⁶ Emil Kaluzniacki, Werke, стр. 310.

³⁷ Също, стр. 328

всакую мрость, всакїй гнѣвъ, всакое злопомненїе, всакую хулу, всакое сребролюбіе и нераденїе, всакое движенїе плоти и дѹха, отчужденное воли свѣтлыни Твоеѧ“!

Става дума за термина „Богородица“!... Великата ектенія пред евхаристийния канон „Спаси, помилуй, ѹцѣди и сохрани нас, Боже Твоею благодатїю“ познавачите отнасят към Ш в.³⁸! Обаче тя завършва с диаконското възглашение „Пресвѣтѹю, пречистѹю... Богородицѹ и приснодѣвѹ Марїю“! Не спорим, че догматическото понятие „Богородица“ е утвърдено на Третия вселенски събор от 431 година³⁹, но ето че литургическата наука не ни позволява въпреки неговото присъствие в тая ектенія да отнесем нейния произход към времето подир този вселенски събор! Тогава или ще допуснем, че това възглашение в ектенїята съвсем не е съществувало преди Третия вселенски събор, а отпосле било вметнато, или че съществувало в един много по-скромен вид, (както например в една подобна ектенія на същото място в литургията на VIII книга от Апостолските постановления „прилежною молитвюю друг друга живомѹ Богу Христом Ѣгѹ предадим“⁴⁰), който впоследствие бил разширен и допълнен! Всяко друго твърдение би било погрешно и неоснователно!

Прочее, в какъв смисъл Иакововата литургия е автентична и до колко са неправи отрицателите? Безспорно, Иерусалимската църква си имала своя литургиен чин по времето на първия предстоятел, св. апостол Иакова. Собственоръчно от апостола той не бил записан, защото в такъв случай би влязъл в състава на Новия Завет, обаче той получил от апостола някакъв първичен завършен вид, който в никой случай не би могъл да бъде забравен или изоставен от следващите иерусалимски първосветители и християни. Именно той съставил централното ядро на Иерусалимската местна литургия покрай нейната постоянна разработка и допълнения с течение на времето и според нуждите. Записан бил тоя литургиен чин неизвестно точно кога, но понеже най-късно през III век той трябва да е бил преведен на сирски език, това обстоятелство достатъчно правилно насочва нашата досетливост и предположение! С най-голяма древност се отличават великата ектенія пред евхаристийния канон „Спаси, помилуй, ѹцѣди и сохрани насъ Боже, Твоею благодатїю“, както и чинът за причащаване на християните под двата вида поотделно, които почти в същия вид се намират на съответните места в литургията на VIII книга от Апостолските постановления⁴¹; молитвите към тая велика ектенія и особено втората от тях „Боже, Иже многогѹ радн и неизреченнагѹ человекѹлюбіѧ“, а най-вече евхаристийният канон, които всички дословно се намират в сирския превод на литургията⁴²; евхаристийният канон и особено втората негова ходатайствена част намираме почти в днешния им вид в петата тайноводствена беседа на св. Кирила Иерусалимски († 386 година)⁴³!

Пръв опит с превода на Иакововата литургия ние направихме още през 1939 год., ксгато я преведохме от немския превод на църковнославянски език. Впоследствие ни попадна в ръцете преводът на руския игумен (сега епископ) Филип, отпечатан в Словекия през 1938 година. Още при първото четене ни направи впечатление неправилният църковнославянски език. По-късно можяхме да си

³⁸ Православная богословская энциклопедия, т. VI, кол.98.

³⁹ Макар добре да е известно, че името „Богородица“ било употребявано в християнския свят далеч преди Третия вселенски събор и преди еретика Несторий, който тъкмо в противовес на него измислил името „христородица“ или „човекородица“!

⁴⁰ Bibliothek der Kirchenväter, т. V на първата серия стр. 40

⁴¹ Православная богословская энциклопедия, т. VI, кол.98 и 100-101; Bibliothek der Kirchenväter, т. V на първата серия, стр. 38-40 и 54.

⁴² Православная богословская энциклопедия, т. VI, кол.97; сравни Bibliothek der Kirchenväter, т. V на първата серия, стр. 82.

⁴³ Православная богословская энциклопедия, т. VI, кол.99; Bibliothek der Kirchenväter, т. 41 на първата серия, стр. 382-391.

набавим гръцкия текст на едно издание на Александрийската патриаршия от 1931 година. Сега пък можахме да установим, че руският преводач на твърде много места се отклонява и от гръцкия оригинал. По всичко изглежда, че той имал под ръка не изданието на Александрийската патриаршия и че между това последното и онова, с което той разполагал, има някаква разлика⁴⁴, но все пак многото отклонения от нашия гръцки текст в превода на игумен Филипа не могат да се обяснят с разлики между гръцките текстове, неговия и нашия. За пример да вземем още първата молитва, „**ѡ множетвѣ грѣхѡв ѡскверненнягѡ**“!... Игумен Филип превежда свободно „**ѡскверненна грѣхми многими да не презрши мене**“, когато според оригинала трябва да се преведе „**ѡ множетвѣ грѣхѡв ѡскверненнягѡ да ма не уничижиши**“⁴⁵, защото глаголът „ἐξουθενῶ“ е производна дума от „οὐδέν“ - „нищо“⁴⁶, поради което безспорно на, църковнославянски трябва да се преведе „**уничижаю**“⁴⁶. Игумен Филип превежда „ἐπουρανίῳ“ като „**пренебесному**“, когато то значи просто „**небесному**“. Превежда „**κωζῶντι на свѣтѣю Твоѡ**“, а то е „**на свѣщеннѣю Твоѡ**“! Гръцкият израз „Χριστὸς ἐμοὶ τῷ αἵματι... μυστικῶς πρόκειται εἰς θυσίαν“ той го предава така: „**Христосъ, мною грѣшнымъ... тайно предлагаема въ жертвѣ**“! Макарь, действително, дателният падеж на гръцки език често да служи, като инструменталния творителен на църковнославянски, тук догматическият смисъл подсказва, как трябва да се преведе: свещеникът не предлага Христа за жертва и най-малко в началото на литургията, а само „**вмѣстообразна свѣтагѡ тела и крове Христѡ**“! Затуй ние превеждаме като св. Евтимия; „**Христосъ, мнѣ грѣшному ... тайно предлагаема въ жертвѣ**“! В завършека на молитвата „**возмай въ сердцахъ нашихъ**“ превежда „**εὐαγγελισμός**“ като „**благовѣстїе**“ вместо „**благовѣстѣвание**“! Игумен Филип превежда „**ἐκτενῶς**“ като „**усерднѣ**“, а сравнителната степен на същото наречие „**ἐκτενέστερον**“ като „**пространнѣ**“, когато в молитвата към сугубата ектения на Златоустовата и Василиевата литургии тая дума е преведена като „**прилежнѣ**“ (респективно „**прилежнѣ**“); Един диаконски възглас се среща два пъти в Иакововата литургия: „**Εὐ εἰρήνῃ Χριστοῦ ψάλωμεν**“, който игумен Филип веднаж превежда „**Въ мирѣ Христѡвѣ помнѣ**“, а друг път „**Миромъ воспомнѣ Христѣ**“! В първата молитва към великата ектения пред евхаристийния канон игумен Филип превежда „**Призрѣвый на ны милостїю и щедротами**“, а то трябва „**Посѣтївый насъ милостїю и щедротами**“, както в литийната молитва „**Спаси, Боже, люди Твоѡ ... посѣти мїръ Твоѡ милостїю и щедротами**“! Срещаме още такава неправилност: „**Станемъ доврѣ! Станемъ благочестнѣ (εὐλβῶς)! Станемъ со страхомъ Божїимъ и сокрушенїемъ (κατανξεως)! Вонмемъ: свѣтоѡ возношенїе въ мирѣ Богѣ**“! А то трябва така: „**Станемъ доврѣ! Станемъ благочѣйнѣ! Станемъ со страхомъ Божїимъ и умилненїемъ**“⁴⁷ **Вонмемъ (кому) свѣтому возношенїю (как) въ мирѣ (или миромъ) (кому возношенїе) Богѣ**“! В поменика на евхаристийния канон (в ходатайствената молитва) превежда: „**акѡ да мирное и тихое житїе пожнѣмъ во вѣкомъ благочестїи и досточестїи**“, което е цитат из 1 Тимот. 2:2, преведен на славянски в Библията и възприет в канона на Златоустовата и Василиевата литургии: „**да тихое и безмолвное житїе пожнѣмъ во вѣкомъ благочестїи и честности**“! В същата ходатайствената молитва: „**Помани, Господи, иже въ дѣвствѣ и союденїи и подвизѣ прѣкыкѡщымъ**“ вместо

⁴⁴ Напр., няма кажделение при четенето на апостола, поради което липсва и молитвата за благославяне на кадилото „**Тѣѣ исполненому вѣкагѡ κλαγονїѡ**“ четенето на св. Писание става в друг ред.

⁴⁵ Така и у св. патриарх Евтимия.

⁴⁶ Така превежда и славянската Библия, например, в 50-тия псалом: „**сердце сокрушенно и смиренно Богъ не уничижитъ**“.

⁴⁷ Κατάνυξις-умиление, вж. Рим. 11:8

„Помани, Господи, иже въ дѣвствѣхъ и благоговѣнїи и постничествѣхъ пребывающихъ“
 В молитвата подир „Израдно“ игумен Филип превежда „егда хоцеши, и како хоцеши, единѣ токмо безъ стыда“, а то трябва: „егда хоцеши, и акожже хоцеши, точїю безъ постыжденїа!“ В молитвата „Иже во сватыхъ почилахъ“ „свати бунте, акожже ізъ сватъхъ срьмь“, вместо „свати бунте, ако ізъ сватъхъ срьмь“ както е в Левит 19:2! Не „както Аз съм свет“, а „защото Аз съм свет“! Неизброимо много грешки от по-голямо и по-малко значение! Да не говорим за безсмисленното употребление на възратното църковнославянско местоимение, като заместител на гръцкия член, „иже“, във всичките родове и числа: „ѡ сватѣй ... цѣрквн, еже отъ конецъ земли“, вместо „аже отъ конецъ“; „и ѡ еже ѡз небесе помощи“ вместо „и ѡ аже ѡз небесе помощи“, „ѡ еже въ старости и немощи сущихъ“ вместо „ѡ иже въ старости и немощи сущихъ“; „ѡ еже въ дѣвствѣхъ и чистотѣхъ и подвижѣхъ ... пребывающихъ“ вместо „ѡ иже въ дѣвствѣхъ и чистотѣхъ и постничествѣхъ ... пребывающихъ“, и пр. и пр..

При такава едно сравнително четене на гръцкия текст с тоя неправилен църковнославянски превод не се искаше много труд да дадем един свой превод вече не от трета ръка, а направо от оригинала. Това и направихме, като предоставяме на просветената критика да посочи достоинства и недостатъци! При превеждането старали сме се да се придържаме към църковнославянския език на Библията и служебника. Първоначално преводът беше направен за домашно употребление, не за печат. Но яви се благоприятен случай да види той бял свят - двадесет и петата юбилейна година на Негово Блаженство, Екзарх Стефана, като Софийски Митрополит, комуто и посвещаваме по тоя случай своя скромн труд със синовна почит и радост!

По отслужването на Иакововата литургия всички необходими указания са дадени в червенослова сред текста. Стига предварително да я проучат желаещите, за да могат лесно да я отслужат и да бъдат на ясно по цялото чинопоследование ... Служащият „взима време“ накратко, облича се мълко. Архиереят не облича саκος, а фелон, върху който надява големия омофор без да го снима до края на службата. Корона, енголпие и дикиро-трикирий не употребява. Проскомидията се извършва мълчаливо според указанието. В средата на храма се поставя подиум, постлан с килим: на западния му край стои аналой, а на източния столове или кресла с гърбовете към св. олтар според числото на служащите презвитери. От началото до края на литургията диаконът произнася своите възглашения от средата на солея с лице към народа (с изключение на някои, за които е казано в текста), инак диаконите си стоят от двете страни на царските двери с лице към народа, разбира се, когато не са в св. олтар. За четенето на Св. Писание има две практики. Според нашето александрийско гръцко издание прочита се апостолът, произнася се ектенията „Рцѣмъ кни“ и едва подир възгласа „Ты ко сси благоговѣстѣуванїе“ се чете евангелието. А според практиката, която застъпва игумен Филип, подир последното „Свѣтлыйъ Боже“ предстоятелят благославя народа с „Мнрѣхъ вѣрѣмъ“, отговарят му „И дүхови твоѣмү“ и веднага запяват бавно „Аллилүїа“ (3). Служащият клир излиза и заема местата си на подиума: презвитерите сядат, диаконите застават зад тях, четецът взима благословение от предстоятеля и чете набелязания откъслек из Вехтия Завет. След като свърши, певците отново пеят бавно „Аллилүїа“ (3). Тогава един от диаконите възглася „Простн, ұлышнмъ свѣтагѡ б҃гѡвѣлїа“, всички седящи стават и един от презвитерите чете евангелското четене. После пак „Аллилүїа“ и един диакон чете апостола, при което презвитерите пак седат. Подир завършека пак пеят „Аллилүїа“ и предстоятелят седешком казва проповед. Когато той свърши, певците запяват бавно „Слава Тѣбѣ, Господи, слава Тѣбѣ“, при което служащото духовенство се връща в св. олтар, ката взема със себе си и свещените книги от аналая. Безспорно, втората практика изглежда по-благолепна, съсредоточена и по-древна. Обаче ако нея

бихме възприели при отслужването на литургията, тогава би се получило излишно повторение едно до друго на ектении с еднакво съдържание, „*Рцѣмъ кси*“ и „*Внемлемъ прилежнѡ*“, както се получава в превода на игумен Филипа. Затова ние бихме предложили в такъв случай подир чтенията и проповедта да се каже ектенията „*Рцѣмъ кси*“ без възгласа, който ще се произнесе тайно към молитвата „*Возгїайъ къ сердцѣхъ нашихъ*“, да се изпусне първата част на втората ектения „*Внемлемъ прилежнѡ*“, и да се произнесе направо нейната втора, просителна част: от „*Посѣти мїръ Твоѡ милостїю и щедротами*“ да се мине към „*Денъ весьъ совершенъ*“ Молитвите в такъв случай ще трябва да се произнесат както следва: молитвата на каждението пред евангелското чтение, „*Тебѣ, исполненномуъ великагоу благовонію*“, при благославяне на кадилото тайно, молитвата „*Возгїайъ къ сердцѣхъ нашихъ*“ през време на чтенията тайно, молитвата „*Возгласивый намъ*“ веднага подир чтенията тайно, молитвата „*Владыко животворче*“ тайно през време на ектенията и чак тогава гласно нейния възглас „*Дѡ да поддержижвою Твою*“! Ако има желание да се покаже древния начин на причащаване миряни под двата вида поотделно, духовенството трябва съвременно да разгласи намерението си да отслужи Иаковова литургия, за да могат желаещите християни да се подготвят за причащение с пост, говение и изповед.

Литургията на св. апостол Иакова е била в пълно употребление в иерусалимския диоцез и страните, които получили кваса на своето благочестие от светия град, като о. Кипър, о. Закинт и пр.⁴⁸ Впоследствие, когато тя била постепенно изместена от Златоустовата и Василиевата литургии, останало да се служи по тия места само на 23.X/5.XI, когато се празнува паметта на св. апостол Иакова. От 1900 година интересът към тая литургия отново се повишава сред православния свят и са правени усилия тя да се служи не само веднаж, но и на всяко време през годината.⁴⁹ Днес ние можем да я служим, когато „*изволитъ предгьотѣль*“, по примера на гърците и русите. Пожелаваме на свещенослужителите и богомолците, които ще има да преживеят Иакововата литургия, силата на вдъхновената молитва и благодатното излияние на Духа, които при служението ѝ в нейния първоначален апостолски вид разтърсваха земята!⁵⁰

Преводачът

ПОСВЕЩЕНИЕ

Пръв превел в България Иакововата литургия последният български патриарх отпреди турското робство, св. Евтимий Търновски! Втори път се превежда в чест на сегашния български Екзарх Стефан по случай неговата двадесет и пета юбилейна годишнина, като Софийски Митрополит! Известен любител на тържествените и благолепни богослужения, нека Бог му въздаде „*вѡ, ажѣ къ животу и благочестїю*“!⁵¹ Защото истинско богослужение е онова, което низвежда Божиите благодатни дарования в отговор на искрената сърдечна молитва, но същевременно то според православно християнско съзнание не е моментно хрумване и импровизация, а трижизпитано светоотеческо, по възможност апостолско вдъхновение и предание, което става лична молитва на по-далечните християнски поколения само чрез тяхната беззаветна любов и благоговение!

† Левкийский Партений

⁴⁸ Bibliothek der Kirchenväter, т. V на първата серия стр. 82; Превода на игумена Филипа.

⁴⁹ Bibliothek der Kirchenväter, т. V, стр. 82

⁵⁰ Деян, 4:31.

⁵¹ 2 Петр. 1:3.

БОЖЕСТВЕННАЯ ЛИТУРГІЯ СВѢТАГО АПОСТОЛА ПАВЛА, БРАТА БОЖІА

Входъ архіерей въ храмъ въ мантию не облачѣется, а прїимъ жезлъ то́кмо въ рѣкѣ безъ панѣкѣи (сѣлика) стѣнетъ предъ свѣтлыми двѣрьми и поклонѣтся трїжды къ востокѣмъ глагола въ себѣ „Бже очисти мѧ, грѣшнаго“! Цѣлуетъ образъ Христѣвъ и Богородицы; тѣже и еще трїжды поклонѣтся въ востокѣмъ, поклонѣется соелѣжащымъ и народѣ, и вхѣдитъ во олтарь южными двѣрьми. По обычаю поклонѣтся свѣтѣи трапѣзѣ и цѣловѣтъ ю, облачѣютъ сго дїакони ничтѣже глаголюще въ стїхарь, епїтрахиль, поасъ нарѣкавницы, пѣлицѣ, фелонь и великїи омафѣрїи (егѣже не снимаютъ до конца литур҃гїи) безъ панагїи, мїтры, орлецовѣхъ и архіерейскихъ свѣщениковѣхъ (дїкїрїа и трикїрїа). Облачѣются тѣакѣже и вси соелѣжащїи свѣщенницы же и дїакони во своѧ еи нѣхъ одѣжды. Едїнъ отъ свѣщенниковѣхъ ѡмыѣтъ рѣки и поклонѣтся трїжды предъ жѣртвенникомъ, совершаѣтъ прокомїдїю ничтѣже глагола: нзрѣзѣваетъ агнецъ и полагаѣтъ на дїекѣхъ; вливѣтъ въ свѣтѣю чашѣ вина вкѣпѣ и воды; тѣже по обычаю Іерусалимскомѣ соелѣдовѣхъ не покрывѣетъ, по обычаю же ѡстрова Закѣнда покрывѣетъ ѧ, ѧкоже обычно, кадѧ первѣе звездѣцѣхъ и покровѣхъ. Яще же нзволитъ предѣстѣтель, мѣжетъ елѣжѧ совершїти прокомїдїю обычною по чїнѣ Златѣстага, то́кмо зри частїицѣхъ девѣтѣхъ въ честь и пѧмать свѣтаго апостола Павла, Брата Божїа, нзѣти. По прокомїдїи свѣтѣхъ дарѣвѣхъ, стоѧ предъ свѣтѣю трапѣзою закѣннѣмъ ещѣ краснѣмъ двѣремъ глаголетъ тѣино молїтѣхъ сїю архіерей (яще ли же нѣсть архіереѧ, Іереѧ):

1) Во множетѣхъ грѣхѣхъ окверненнаго, да мѧ не зничїиши, Владыко Господи Бже нашъ. Се во прїстѣпнїхъ къ божѣественномѣ семѣ и небесномѣ тѣинствѣ Твоемѣ, не ѧкѣ достѣннъ сѣи, но взирѧа благостїию нѣщѧю Ти гласъ сѣи: Бже, мїлостивѣхъ едїи мнѣ грѣшномѣ!⁵² Согрѣшнїхъ на небо и предъ Тобою, и нѣсьмъ достѣннѣхъ⁵³ воззрѣти на свѣщеннѣю Твою сїю и дѣховнѣю трапѣзѣ, на нѣйже едїнороднїи Твоѧ Сынъ и Господь нашъ Іисѣ Христѣ, мнѣ грѣшномѣ и всѧкою екверною окалѣнномѣ, тѣино предлѣгаѣтся въ жѣртѣхъ! Сегѣ ради Тебѣ молеѣхъ и благодарѣнїе приношѣ, еже ниспоелѣти ми Дѣха Твоего ѡтѣшителя, ѡкрѣплѣющѧ и ѡтѣвѣрждѣющѧ мѧ къ слѣжѣ сѣи провѣщѧти спѣдѣнїи! Во Христѣ Іисѣсѣ Господѣ нашемъ, ехъ Нїмже благоелѣвнѣхъ сѣи со прѣсвѣтымъ, благїмъ, живѣотворѣщїмъ Твоїмъ Дѣхомъ, ныне и прїсно, и во вѣки вѣкѣхъ. Амїнь.

По семъ дїакони ѡтѣвѣрзѣютъ царѣкїа двѣри, нѣхѣдѣтъ на солею и стѣнѣтъ одеснѣю и ошнѣю царѣкнѣхъ вратѣхъ ехъ лицѣмъ къ народѣ. Егда же вре́мѧ кїйждѣ нѣхъ глаголетъ дїаконствѣ своѧ ставѣхъ на среїнѣе соли ехъ лицѣмъ къ народѣ. Архіерей (или Іереѧ) стоѧ предъ свѣтѣю трапѣзою ехъ лицѣмъ къ востокѣмъ, возгласѣетъ:

2) Слава Отцѣ, и Сынѣ, и свѣтѣомѣ Дѣхѣ, трѣичномѣ и едїнномѣ свѣтѣ Божѣствѣ, едїннѣ въ Трѣнцѣ ещѣаго и раздѣлѣемаго нераздѣльнѣ! Трѣнца во едїнѣхъ Богъ Бведержїтель, егѣже елѣвѣ повѣданѣтъ небесѧ, землѧ же владычѣство, егѣ, море держѣвѣ егѣ, и всѧ чѣвственнаѧ и ѡмнаѧ тѣварь егѣ величѣство егѣ проповѣдѣетъ вѣсгдѧ. Яко Томѣ подобѣетъ всѧкаѧ елѣва, чѣстѣ, держѣва, величїе и великолѣпїе, нынѣ и прїсно, и во вѣки вѣкѣхъ.

3) Лїудїе: Амїнь!

Архіерей самъ глаголетъ или благоелѣветъ Іереѧ соелѣжащѧго глаголати молїтѣхъ сїю въ слѣшанїе всѣмъ:

⁵² Лук. 18:13.

⁵³ Сравни Лук. 15:18 и 21

4) **Благодѣтелю и Царю вѣкѡвъ, и твари всѣкѣа Годѣтелю, прїимї приходѣщю Ти Хрїстѡмъ Твоимъ цѣрковъ Твоѣ! Воємѣждо полѣзное прошѣнїе исполни! Приведї всѣхъ въ совершенїе, и достѡйны насъ годѣлай благодѣти освѣщенїа Твоегѡ, собнраа насъ во свѣтѣ Твоѣ соборнѣю и апѡстольскѣю цѣрковѣ, юже стѣжалъ еси честнѡю кровїю Единороднагѡ Твоегѡ Сына, Господа же и Спаса нашегѡ Исуса Хрїста, съ Нїмже благословѣнъ еси и препрослѣвленъ съ пресвѣтымъ, и благїмъ, и животворѣющимъ Твоимъ Дѣхомъ, ныне и прїено, и во вѣки вѣкѡвъ!**

5) **Дію дїе: ѿмїнь!**

Дїаконъ, всегда лицѣмъ обращенный къ людемъ, возгласѣтъ:

6) **Господѣ помѡлимса!**

Людемъ ничтѡже отвѣщавающимъ, прїимъ архїерей (или іерей) кадїло и кадѣ св. трапѣзѣ возгласѣтъ зра къ востѡкомъ молїтъвѣ сїю:

7) **Бже, прїемый ѿвелевы дарн, Нѡевѣ и ѿвраїмовѣ жертвѣ, ѿвровнѣ и Захарїино кадїло, прїимї и отъ рѣкъ насъ грѣшныхъ кадїло сїе вѡною благоуханїа и оставленїа грѣхѡвъ нашихъ и всѣхъ людѣй Твоихъ! Іакѡ благословѣнъ еси и Тѣбѣ подобѣтъ слава, Отцѣ, и Сынѣ, и Свѣтомѣ Дѣхѣ, ныне и прїено, и во вѣки вѣкѡвъ!**

8) **Дію дїе: ѿмїнь!**

Тѣже вхѡдѣтъ дїаконн во свѣтїй олтарь малымн двѣрьми. архїерей же (или іерей) отдаѣтъ кадїальницѣ. И ѡбїе пѣвцы начинѡтъ со сладкопѣнїемъ пѣти тропарь:

9) **Единородный Сынѣ и Слове Божїй, Безсмертенъ Сїй, и извѡлнвїй спасенїа нашегѡ рѣди воплотїтнса отъ Свѣтнѣа Богородннн и Прнснодѣвн Марїн, непреложно вочеловѣчнвїтнса; распїтнса же, Хрїсте Бже, смертнню смѣртъ поправїтн, едїнъ Сынъ Свѣтїа Троннн, прославлѣмїй Отцѣ и Свѣтомѣ Дѣхѣ, спасї насъ.**

Прїимъ же архїерей (или іерей) отъ свѣтїа трапѣзы Писанїа Свѣтїа, Прорѡкн и Апѡстолѣ, и брѣчнвѣ ѿ іерѣемъ или дїаконѡмъ, преднѣщнымъ свѣщеносцемъ, нсхѡднтъ нзъ олтарѣа и творнтъ вхѡдъ, держѣ самъ деснѡю рѣкою жезлѣ, шїщнєю же свѣтѡе Еваггелїе на персѣхъ. Омышѣдше свѣтѣю трапѣзѣ съ южныа страны, іакѡже омычнѡ, нсхѡдѣтъ сѣвернымн двѣрьми и ндѣтъ дѣже до западныхъ стѣнн хрѣама. Тѣже возвращншеся срднєю частїю хрѣама ко олтарю и прншѣдше къ аналогїю, архїерей полагаѣтъ на него Еваггелїе, Апѡстолѣ и Прорѡкн, шѣдше же стѣнѣтъ у степеней солїн до концѣ пѣнїа; а свѣщеносцы стѣнѣтъ со свѣщамн съ обѣнхъ странн аналогїа лицѣмъ дрѣгъ прочнѣтъ дрѣга до внесенїа свѣтїхъ Писанїй во олтарь. Тѣже архїерей (или іерей) возгласнѡ молїтнса зра къ востѡкомъ:

10) **Бже Вседержнтелю, великонменнѣе Господн, дѣвнй намъ вхѡдъ во свѣтїа свѣтїхъ прншѣствїемъ Единороднагѡ Твоегѡ Сына, Господа же и Бога, и Спаса нашегѡ Исуса Хрїста, молимъ и прѡсимъ Твоѣ благоетнню, занѣ прнстрѣшнн сѣмы и трепетнн, хотѣще предстѣтн свѣтомѣ Твоемѣ жертвенннцѣ: ннепослн на ны, Бже, благодѣть Твоѣа благѣю, и освѣтнн наша дѣшы, и тѣлеа, и дѣхн, и нзмѣннн мѣдрѡванїа наша ко благочестїю, іакѡ да въ чнстѣнн совѣстн прннесемъ Тн дары, даанїа, плоды, во отвѣрженїе нашихъ согрѣшенїй и во очнщенїе всѣхъ людѣй Твоихъ! Благодѣтїю и челоѣколюбїемъ Единороднагѡ Твоегѡ Сына, с Нїмже благословѣнъ еси во вѣки вѣкѡвъ!**

11) **Дію дїе: ѿмїнь!**

По семъ вхѡдѣ къ свѣтїй олтарь, глаголѣтъ тайнѡ молїтъвѣ архїерей (или іерей) приклонь главѣ:

12) **Щѣдре и мнлостннѣе, долготѣрпѣлнѣе и многомнлостннѣе и нстнннѣе Господн, прнзрн отъ свѣтѣагѡ жнлїща Твоегѡ и Шлышн насъ, Твоихъ рабѡвъ, и нзбѣвн ны отъ всѣкагѡ нечѣшенїа дїаволакагѡ же и челоѣческагѡ! И не отстѣвн отъ насъ**

пóмоци, ниже тѣжчайшаго пѣче нашеа силн нашеа наказанїа да не навѣдѣши на ни⁵⁴! Мы бо недобольни есмь побѣждѣти сопротивнаа приключенїа, Ты же силенъ еси, Гóсподи, спасаѣти отъ всѣхъ сопротивленїй! Спаси ны, Бóже, отъ тяжкихъ мїра сего по благодти Твоей, какъ да вошедше ехъ чїстою совѣстїю во свѣтїи Твоей жертьвенникъ блаженнѣю и трисвѣтѣю пѣснь ехъ небесными силами неосужденно возелѣмъ Ти и благогóднѣю Тебѣ и божертьвеннѣю совершивше службу, сподобимса вѣчныа жїзни! **Аминь!**

Вшедше архїерей со сослужащими ерєи во свѣтїи олтарь, дїаконъ ставъ поередѣ солеи и зрѣ къ людемъ глаголетъ ектенїю:

13) **Мїромъ Гóсподѣ помóлимса!**

14) **Дюдїе: Гóсподи, помнїлїи!**

15) **Ѡ свышнѣмъ мїрѣ и божїемъ человеколюбїи и спасенїи дѣши нашихъ Гóсподѣ помóлимса!**

По всякомъ прошенїи дїакона поютъ людїе: Гóсподи, помнїлїи!

16) **Дюдїе: Гóсподи, помнїлїи!**

17) **Ѡ мїра и всего мїра и соединенїи всѣхъ свѣтѣхъ божїихъ церквей Гóсподѣ помóлимса!**

18) **Дюдїе: Гóсподи, помнїлїи!**

19) **Ѡ спасенїи и застѣпленїи господина нашего блаженнѣйшаго (имѣрекъ), митрополїта софїйскаго и (ѡдѣрха) патриарха болгарскаго (или высокопреосвященнѣйшаго митрополїта нашего имѣрекъ), всего прїтча и хрїстолюбивыхъ людїи Гóсподѣ помóлимса!**

20) **Дюдїе: Гóсподи, помнїлїи!**

21) **Пресвѣтѣю, пречїстѣю, преславнѣю, благоеловеннѣю владычнцѣ нашѣ Богороднцѣ и прїснодѣвѣ Марїю, свѣтаго Іоана главнаго пророка, предтѣчѣ и крестнїтелеа, божертьвенныхъ и всехвальныхъ апостоловъ, главныхъ пророковъ и побѣдоносныхъ мучениковъ, и всѣхъ свѣтѣхъ и праведныхъ помóнемъ, какъ да молїтвами ихъ и предстательствы вси помнїловани бѣдемъ!**

22) **Дюдїе: Гóсподи, помнїлїи!**

23) **Архїерей (или ерєи):** Какъ свѣтъ еси, Гóсподи Бóже наш, и во свѣтѣхъ живѣши и почиѣши и Тебѣ слава и трисвѣтѣю пѣснь возылаемъ, Отцѣ и Сынѣ и Свѣтóмѣ Дѣхѣ, нынѣ и прїсно и во вѣки вѣковъ.

24) **Дюдїе: Аминь!**

И акїе поютъ трисвѣтѣю пѣснь трїжды по радѣ, тѣже главо и нынѣ, свѣтїи беземертный, помнїлїи насъ! И возглашаѣтъ дїаконъ: **Гїла!** Пѣвцы же поютъ послѣднее трисвѣтѣе.

Тогда архїерей (или ерєи) ставъ во свѣтѣхъ двѣрехъ и зрѣ къ людемъ знаменуетъ ихъ глагола:

25) **Мнѣхъ всѣмъ!**

26) **Дюдїе: И дѣхови твоемѣ!**

И акїе назнїаютъ пѣвцы пѣти кóсно: **Аминїа** (трїжды)!

И неходитъ архїерей со сослужащими изъ олтаря свѣтїими двѣрми, къ шїициѣ нмыи жезла, и идетъ на срединѣ храма на амвонъ. И садетъ на уготованное емѣ мѣсто, повелїтъ же и пресвѣтеромъ сѣсти, а дїаконн стѣнутъ задъ нїмн ехъ лицемъ къ западомъ. Четецъ прїимъ благоеловенїе отъ архїереа стѣнетъ предъ аналогїемъ и по екончанїи пѣнїа возглашаѣтъ:

27) **Соборнаго посланїа Іакова чтѣнїе** (или ннїа кнїги).

28) **Дїаконъ возглашаѣтъ: Вóнмемъ!**

⁵⁴ Сравни (1 Кор 10:3).

И прїимъ благословѣніе отъ Архіереа кади́тъ; Архіере́й же та́йнѡ глаголетъ моли́твѣ кажда́нїа:

29) Тебѣ, исполненному вса́кагѡ благово́нїа и ра́дости, Го́споди Бо́же нашъ, отъ ни́хже далъ еси́ намъ прино́снмъ Ти кади́ло сїе. Да вознесѣтеа́ же, моли́мса́ предъ Тобо́ю отъ үбо́гнхъ на́шихъ рукъ во сватый и пренебѣсный Твой жер́твенникъ в'воню́ благоуха́нїа, во оста́вленїе грѣхѡ́вхъ на́шихъ и во очище́нїе люде́й Твои́хъ! Благода́тїю и щедро́тами и человеколю́бїемъ еди́ннороднагѡ Твоегѡ Сы́на, еъ Нїмже благословѣнъ еси́ со пресвато́умъ и благо́умъ и живо́творящїмъ Твоимъ Дѣ́хомъ, ны́нѣ и при́сно и во вѣки вѣ́ковъ! А́минь!

По исполне́нїи апо́стола лю́дїе:

30) А́нна́ѡѡ (три́жды)!

По сїхъ же возглаша́етъ дїа́конъ екте́нїю:

31) Рце́мъ вси: Го́споди, поми́луй!

32) Лю́дїе: Го́споди, поми́луй!

33) Го́споди, вседе́ржнтелю небѣсный, Бо́же оте́цъ на́шихъ, моли́мъ Ти еа́ үслы́ши!

34) Ѡ ми́ра и всегѡ ми́ра и соедине́нїи все́хъ сватыхъ Бо́жїихъ церквѣй Го́сподѡ́ помолїмса́!

35) Ѡ спасе́нїи и застѣпле́нїи господїна на́шего блаже́ннѣйшагѡ (имѡре́къ), Митрополи́та Софї́йскагѡ и (Ѣ́арха) Патриар́ха Бо́лгарскагѡ (или́ Высокопреосвѣщеннѣйшагѡ Митрополи́та на́шего имѡре́къ), всегѡ прї́тча и хрїстолю́бнвыхъ люде́й Го́сподѡ́ помолїмса́!

36) Ѡ избе́вннїа намъ отъ вса́кїа еко́рени, гнѣ́ва, вѣды́ и нѣ́жды, го́рькїа сме́рти и беззако́нїи на́шихъ помолїмса́!

37) И ѡ предста́вннхъ лю́дехъ, ожида́ющихъ отъ Тебѣ вели́кїа и богаты́а мїло́сти, моли́мъ Тѡ үмилосе́рднїа и поми́луй!

Здѣ́ Архіере́й (или́ Іере́й) обра́щєса́ къ лю́демъ зна́менуетъ ихъ глаго́ла:

38) Спаси́ Бо́же, лю́ди Твоѡ́ и благосло́ви до́стоїнїе Твое́!

39) Тогда́ лю́дїе: Го́споди, поми́луй!

40) Па́ки дїа́конъ: Порѣ́тї мїрѡ́ Твой и щедро́тами! Возвы́си ро́гъ хрїстїа́нскїй е́илою четвѣна́гѡ и живо́творящагѡ крестѡ́, предста́тельствомъ пресвато́а влады́чицы на́шей Богоро́днцы, Предте́чи и апо́столвхъ Твои́хъ и все́хъ сватыхъ Твои́хъ моли́мъ Тѡ, многомїло́стнїе Го́споди, үслы́ши насъ, мола́щихєа́ Тебѣ́, и поми́луй!

41) Лю́дїе: Го́споди, поми́луй! (три́жды)

Архіере́й же (или́ Іере́й) глаголетъ моли́твѣ сїю́ та́йнѡ:

42) Возсе́лайъ въ ердца́хъ на́шихъ, человеколю́бче Го́споди, вѣденїа нечлѣ́нный свѣ́тъ и мысленна́а на́ши отве́рзи о́чи во ева́нгельскнхъ проповѣ́данїи́ Твои́хъ разуме́нїе! Вложи́ намъ и блаже́нныхъ Твои́хъ заповѣ́дей стѣра́хъ, да плоче́кїа по́хоти попра́вше дү́ховное жителѣ́ство про́йдемъ, вса́ ко благоүго́ждѣнїю Твоемѡ́ и мѡ́дретвүюще, и дѣ́юще!

43) Возгласъ: Ты́ ко еси́ благовѣ́стевүа́нїе и просвѣ́щенїе, Спаси́ и храни́тель дү́шъ и члѣ́сєхъ на́шихъ, Бо́же, и еди́ннородный Твой́ Сынъ и дү́хъ Твой́ пресвато́ый, ны́нѣ и при́сно и во вѣки вѣ́ковъ!

44) Лю́дїе: А́минь!

Тогда́ дїа́конъ а́вїе возглаша́етъ:

45) Проче́ти үслы́шнмъ свато́гѡ Ева́нгелїа!

И восстаю́тъ вси́ Архіере́й же и пресвү́терїи.

Хотѡ́й четвѣ́ Ева́нгелїе пресвү́теръ возглаша́етъ:

46) Отъ Иво́нна (или́ инѡ́гѡ) свато́гѡ Ева́нгелїа чте́нїе!

47) Дїа́конъ: Во́нмемъ свато́мү́ чте́нїю!

По прочтѣніи пакн поѣтѣа:

48) **АЛЛАДІА**

По прочтѣтїи же глаголетъ Архіерей (или Іерей) поученїе народѹ.

По поученїи людїе поютъ кѡснѡ:

49) **СЛАВА ТБѢ ГОСПОДИ, СЛАВА ТБѢ!**

Архіерей же вземъ книгу Евангелїа въ шѣицу, десницею держаъ же зазъ, а преевѣтерннѣа книги Евангелїннѣа Писанїи отъ аналогїа, вхѡдитъ вен во свѣтѣи олтарѣ свѣтѣи двѣрѣмн. И стѣнѹтъ вен на своѣхъ си мѣстѣхъ. Архіерей же (или Іерей) мѡлнтѣа тайнѡ зра къ востѡкѡмъ:

50) **Возглаеивый намъ, Бѡже, божѣственаа Твоа и спасїтельнаа словеса, освѣтї дѡшы наа, грѣшнѣхъ, къ воспрїятїю предпрочтѣннѣхъ, якѡ да не тѡчїю слышателемъ вѣдѣтѣа дѹховнѣхъ реченїи, но и тѡрѡцеи быти дѣланїи благнѣхъ⁵⁵, вѣрѹ проходѣще нелицѣнѹ, житїе непорѡчно, житѣльство неповїнно во Хрїстѣ, Господѣ нашемъ, съ Нїмже благоловѣнъ еси и препрѡславленъ со свѣтѣи и бланїмъ и живѡтѡрѡцимъ Твоимъ дѡхомъ, нынѣ и прїенѡ и во вѣки вѣкѡвъ! Амїнь!**

Дїаконн же стѣкше на соленїи лицемъ къ народѹ, едїнъ отъ нїхъ глаголетъ екѣтенїю сїю:

51) **Внемлемъ прїлежнѡ! Мїромъ Господѹ помѡлимъ!**

52) **Дюдїе: Господи, помнї!**

53) **Ѡ свѣшнѣмъ мїрѣ и Бѡжїемъ челоѣколюбїи и спасенїи дѡшъ наашнѣхъ Господѹ помѡлимъ!**

По вѣкомъ прошенїи дїакона поютъ людїе:

54) **Дюдїе: Господи, помнї!**

55) **Ѡ мїра и веегѡ мїра и соединенїи вѣхъ свѣтѣхъ Бѡжїнѣхъ церкѡвїи Господѹ помѡлимъ!**

56) **Дюдїе: Господи, помнї!**

57) **Ѡ спасенїи и зарѡпленїи господїна наашегѡ блаженнѣйшагѡ (имѡрека), Мнтрополїта Софїйскагѡ и (Ѣзарха) Патрїарха Болгарскагѡ (или Высокопрѡсѡвѣщеннѣйшагѡ Мнтрополїта наашегѡ имѡрека), веегѡ прїтѣа и хрїстолюбнѣхъ людїи Господѹ помѡлимъ!**

58) **Дюдїе: Господи, помнї!**

59) **Ѡ оставленїи грѣхѡвъ и прошенїи согрѣшенїи наашнѣхъ и ѡ нзѡбѡтнѣа намъ отъ всѣа скорѣи, гнѣѡа, вѣды и нѡжды и востѣнїа врагѡвъ Господѹ помѡлимъ!**

60) **Дюдїе: Господи, помнї!**

61) **Денъ вееь совершенъ, свѣтѣа, мїренъ и безгрѣшенъ прїтїи вен ѹ Господа прѡснмъ!**

62) **Дюдїе: Подѣи, Господи!**

63) **Ангѡла мїрна, вѣрна наставнїка, хранїтелеа дѡшъ и тѣлесъ наашнѣхъ ѹ Господа прѡснмъ!**

64) **Дюдїе: Подѣи, Господи!**

65) **Прошенїа и оставленїа грѣхѡвъ и прегрѣшенїи наашнѣхъ ѹ Господа прѡснмъ!**

66) **Дюдїе: Подѣи, Господи!**

67) **Дѡбрыхъ и полѣзнѣхъ дѡшамъ наашнѣмъ и мїра мїровнѣа ѹ Господа прѡснмъ!**

68) **Дюдїе: Подѣи, Господи!**

69) **Прѡчее веема живѡтѣа наашегѡ въ мїрѣ и здравїи скончѣти намъ ѹ Господа прѡснмъ!**

70) **Дюдїе: Подѣи, Господи!**

⁵⁵ Иак.1:22, Рим. 2:13.

71) Хрїстїанскїа кончіны животá нашегó, безболѣзненны и непорчїдны, и дóбрагó отвѣта на стрáшнѣмъ и трѣпетнѣмъ сүдїци Хрїстóвѣ прóемъ!

72) Л ю д ѿ е: Подáй, Гóсподи!

73) Пресвѣтѣю, пречїстѣю, преслáвнѣю, благоеловѣннѣю Владычїцѣ нашѣ Богородїцѣ и прїснодѣвѣ Марїю, свѣтáго Іоáна слáвнго пророка, предтѣчѣ и крестїтѣла, вожѣтвенныхъ и всехвáльныхъ апóстолѣвъ, слáвныхъ пророковѣ, доброповѣдѣныхъ мѣчениковѣ, и всехъ свѣтыхъ и праведныхъ поманѣше, самн себе и другѣ дрѣга и весь животѣ нашѣ Хрїстѣ Бóгү предадїмъ!

74) Л ю д ѿ е: Тебѣ, Гóсподи!

Архїерей же (или Іерей) чáйнш:

75) Владыко животвóрче и благїхъ подáтелю, дáвий челоуѣкомъ блаженнѣю надѣждү вѣчныа жїзни, Гóспода нашегó Іисуса Хрїстá, сподóбен насѣ, Блаже во свѣтїни и сїю Ти вожѣтвеннѣю совершїти слѣжеү въ наслаждѣнїе вѣдущагó блаженства!

Архїерей со пресвѣтеры просїраетѣ антїмїнехъ, возглашáа:

76) Іáкѣ да подѣ держáвою Твоею всегда храними и во себѣтѣ истинны пѣтеводїми, Тебѣ слáву и благодарѣнїе возсылаемъ, Отцѣ и Сынү и Свѣтóму Дѣхү, нынѣ и прїсно и во вѣки вѣковѣ!

77) Л ю д ѿ е: Амїнь!

78) Дїаконхъ: Вѣ мїрѣ Хрїстóвѣ воспоймъ! Да никто отѣ оглашенныхъ! Да никто отѣ непросвѣщенныхъ! Да никто отѣ немощныхъ ехъ намн молїтнел! Познáйте другѣ дрѣга! Дверн! Прóсти вси!

И вхóдѣтѣ дїаконн во свѣтїй олтарѣ малыми дверьми, пѣвцы же начинáютѣ кóсно пѣти и со сладкопѣнїемъ:

79) Да молчїт всáкѣа плоть челоуѣча и да стоїтѣ со стрáхомъ и трѣпетомъ, и ничтóже земнóе въ себе да помышлаетѣ! Царь во царѣтвующихъ и Гóсподь гóсподствующихъ прїхóдїтѣ заклáтнел и дáтнел въ снѣдь вѣрнымъ!

Семѣ пѣвáемү, прїймъ архїерей жезлѣхъ въ шѣщү и кадїло въ деснїщү кадїтѣ свѣтѣю трапѣзү óкрестѣ весь олтарь, чáже свѣтїа иконы, лїкн и людн по обычаю. По каждѣнїн же отложївѣ кадїло и жезлѣ, омывãетѣ рѣкн во свѣтїхъ дверехъ предѣ лицемъ нарóда и кропїтѣ їма нарóдѣ. Тáже цѣлѣетѣ со пресвѣтеры свѣтѣю трапѣзү, поклонãетел малш нарóдү отхóдѣтѣ вси въ предложѣнїе. И дæтѣ дїкоесѣ пѣрвомү пресвѣтеру, чáшү же вторóму ничтóже глагола. И исхóдѣтѣ вци солужáщїи северными дверьми со свѣщамн и кадїлы безѣ архїереа, їже нхъ ождãетѣ во свѣтѣмъ олтарї. Їдетѣ же вхóдѣ черезъ весь храмъ дáже до степеней солен, дїаконшмн непрестáннш кадáщымъ предѣ свѣтїми дáры. И стáнүтѣ предѣ солеею носыи дїкоесѣ одеснѣю, носыи же почнрѣ ошѣю, а прóчїи пресвѣтерн и дїаконн по окою странѣ свѣтїхъ дверей. Тогда архїерей исхóдїтѣ въ царскїа дверн безъ жезлá и кадїла и глаголетѣ къ немѣ пѣрвый пресвѣтерѣ чнхнмъ глагош:

80) Архїерейство твоѣ да поманѣтѣ Гóсподь Богъ во царѣтвїи Своѣмъ, всегда нынѣ и прїсно и во вѣки вѣковѣ!

Архїерей отвѣщавãетѣ:

81) Свѣщїенство и дїаконство вáше да поманѣтѣ Гóсподь Богъ во царѣтвїи Своѣмъ, всегда нынѣ и прїсно и во вѣки вѣковѣ!

Тáже глаголетѣ молїтвү предложѣнїа возгласнш, зрã нзѣ царскнхъ дверей къ Зáпадшмъ:

82) Бóже, Бóже нашѣ, небесный хлѣбѣ, пнщү всемѣ мїрү, Гóспода нашегó Іисуса Хрїстá, послáвий спáса и избáвнтелн и благодѣтелн, благоеловѣща и свѣщãюща насѣ, самъ благоеловн предложѣнїе сїе (Здѣ архїерей прїемлетѣ отѣ пресвѣтера дїкоесѣ и порѣвãлетѣ сгó на свѣтѣю трапѣзү, чáже возвращѣел молнтел зрã къ Зáпадшмъ) и

прїимї е вз пренебесный Твой жертвенникъ (Здѣ же прїемлетъ отъ втораго пресвѣтера сватѣю чашу и поставляетъ ю на сватѣю трапѣзу. И вхѣдатъ сослужащїи пресвѣтери и дїакони во сватѣи двѣрми и стѣнутъ вси на своихъ си мѣстѣхъ. И молител архїерей предъ сватѣю трапѣзою возглаголю зрѣ къ востокумъ) Поманї гакъ благъ и человекѣколюбезъ принѣшнхъ и нѣже радн принѣоша! И насъ неосуженны сохрани во священнодѣйствїи божественныхъ Твоихъ таинъ! Гакъ сватѣса и пролабнеса всечестное и величїепое имя Твое, Отца, и Сына, и сватѣаго Дѣха, ныне и прїено, и во вѣки вѣкѣвъ! (Здѣ отлаган покровы, аще суть)

83) Л ю д ѣ е: **АМИНЬ!**

Аще Іерей литургичесетъ безъ архїереа, каженїе творитъ предстоатель священнослуженїа, цѣлуетъ сватѣю трапѣзу со вѣми сослужащїи, поклоняетса народу и отхѣдатъ вси вз предложенїе, нѣже омывають рѣки священницы же и дїакони. Таже предстоатель прїемлетъ дискосъ, второй священникъ сватѣю чашу, а дїаконъ кадильницею кадитъ предъ сватѣи дѣры. Совершивше вхѣдъ, такоже предпїеа, стѣнутъ вси предъ солею, нѣже предстоатель глаголетъ возглаголю молитву предложенїа: „Бѣже, Бѣже нашъ...“. сказавъ же „и прїимї е вз пренебесный Твой жертвенникъ“, вхѣдатъ вси во сватѣи олтарь и полагаютъ сватѣа на сватѣю трапѣзу, а предстоатель глаголетъ молитву до конца)

Пѣвцы допѣвають херувимскую:

84) Л ю д ѣ е: Прехѣдатъ же семъ лицы аггелытїи со всѣкнмъ началомъ и властїю, многоочїтїи херувїми и шестокрылатїи серафїми, лица закрывающе и поюще пѣсны: алалиѣа, алалиѣа, алалиѣа!

Семъ пѣваему, кадитъ архїерей (или Іерей) предложенїа, таинно глагола молитву сїю:

85) Владыко вседержителю, царю славы, Бѣже, вѣдый всѣ прежде бытїа нѣхъ, Самъ привѣди намъ во сватѣи часъ сей, призывающымъ Тя, и избеви насъ отъ стѣда прегрѣшенїи! Очисти нашъ умъ и помышленїа отъ скверныхъ страстїи и мїрскїа прїелести и влѣаго дїавольскаго дѣйства! И прїимї отъ рукъ насъ грѣшныхъ жертву сїю, такоже прїамъ сїи приношенїе явелево, Нѣево, яроново, самшилово и вѣхъ сватѣхъ Твоихъ, избеавла насъ отъ всѣхъ лукавыхъ вѣщи и спасаа, во сѣже всегда благоугождати, поклоняетса и славити Тебѣ, Отца, и единороднаго Твоего Сына и Дѣха Твоего пресвѣаго, нынѣ и прїену и во вѣки вѣкѣвъ!

Прїимше благословенїе дїакони нѣхѣдатъ малыми двѣрми и стѣнутъ на соленїи лицемъ къ народу. Скончавшесѣ пѣнїю, возглаголетъ

86) дїакон: **Премѣдростїю Божїею вѣнемъ!**

87) Л ю д ѣ е: Вѣрѣю во единого Бга Сїа Вседержителя, творца небъ и земли, видимымъ же вѣмъ и невидимымъ. И во единого Гда Иїа Хр҃та, Сна Бжїа, единородного, иже ѿ Сїа рождениа прежде вѣхъ вѣкѣ: свѣта ѿ свѣта, Бга истинна ѿ Бга истинна, рождениа, неосворенна, единосѣина Сїа, иже всѣ быша. Насъ радн человекъ и нашаю радн спасенїа, шедшиаго съ небезъ, и воплотившиаго ѿ Дха свѣта и Марїи дѣвы, и вочеловѣчшиа. Рапїаго же за ны при понтїйстѣмъ Шлѣтѣ, и страдавши, и поуревенн. И воскресшиаго вз третїи денъ по писанїемъ. И возшедшиаго на небеса, и седѣаца ѿдѣнѣю Сїа. И гїи градѣаго со славою, сдѣнн живымъ и мѣртвымъ, вѣже царствїю не вѣдетъ конца. И вз Дха Сїаго, Гда животворѣаго, иже ѿ Сїа нѣхѣаго, иже со Сїемъ и сїомъ споклїаема и сївнма, глаголющїаго прорѣки. Во единѣ стѣю, соборнѣю и апостольскѣю Церковїю. Исповѣдѣю единѣо крѣенїе, во ѿставленїе грѣхѣвъ. Чаю воскресенїа мѣртвыхъ: и жизни вѣдѣаго вѣка. АМИНЬ!

Глаголему символу вѣры, архїерей (или Іерей) таинно:

88) Вѣхъ Бѣже и Владыко, доетѣи насъ сотвори часѣ егѣо недовѣрїиныхъ, человекѣколюбче, гакъ да очїстившесѣ отъ коварства и лицемерна соединїмесѣ дрѣгъ дрѣгѣ союзомъ мїра и любвѣ, утверждаемн Твоею богоразумїа освѣщенїемъ

ЄДИНОРОДНЫМЪ ТВОИМЪ СЫНОМЪ ХРІСТОМЪ, СЯ НИМЪЖЕ БЛАГОСЛОВЕНЪ ЄСН СО ПРЕСВЯТЫМЪ И БЛАГІМЪ И ЖИВОТВОРАЦІМЪ ТВОИМЪ ДЪХОМЪ, НЫНѢ И ВО ВѢКИ!

По скончаніи символъ вѣри, діаконъ:

89) **Станемъ добръѣ! Миромъ Господу помолнмъ:**

Архіерей (или Іерей) возглашаетъ:

90) **И́ко Богъ мѣлостн, любвѣ, щедротъ и человеколюбіа єси, и єдинородный Твой Сынъ и Духъ Твой пресвятый, нынѣ и приешо и во вѣки вѣкѡвъ!**

91) **Людіе: ѿмннь!**

И знаменуєтъ архіерей (или Іерей) люди:

92) **Миръ всѣмъ!**

93) **Людіе: И дѡхови твоємъ!**

94) **Діаконъ: Возлюбимъ другъ друга любзаниємъ сватымъ!**

И поютъ пѣвцы со сладкопѣніємъ:

95) **Возлюблю Теа, Господи, крепосте моа! Господъ утверждєніе моє и пренебжеице моє и незєвнтель мой⁵⁶!**

Архіерей и сослужаціи пресвѣтеры по чину цѣлѡтъ край діскаса и чаши и сватыа трапѣзы, таже архіерєову рѣку и равнии другъ друга во уста. Такоже діакони цѣлѡтєа на солєи междѡ собою.

96) **Таже діаконъ: Главы наша Господєви приклонимъ!**

97) **Людіе вельми коєшо: Тебѣ, Господи!**

Архіерей (или Іерей) приклонєнною главою молнтєа тайно:

98) **Єдине мѣлостиве Господи и Бже, прикланяющимъ своа вѣи предъ сватымъ Твоимъ жєртвенникомъ и ищущымъ у Тебѣ дѡховныхъ дарѡвъ нисполнєа благодат Твоа и благоєловн всѣхъ насъ всакнмъ благоєловєніємъ дѡховнымъ и неотѣмлемымъ, Иже вѣышнихъ живый и на смирєнныа призирай! Ико хвало и поклоняемо и препроєлаєвлено єсть всєєватоє имя Твоє, Отца и Сына и Сватоа Дѡха! ѿмннь!**

Діаконъ обрацєа ко сватѣи трапѣзѣ глаголетъ къ архіерєю (или Іерєю) возглаєшо:

99) **Господи, благоєловн!**

Архіерей (или Іерей) возглашаетъ:

100) **Господь да благоєловнтъ и сослужнтъ намъ и достѡйны да сотворнтъ предстоанїа сватѡго Бгѡ жєртвенника и пришествїа (здє знаменуєтъ діскаса) сватѡго Дѡха (здє знаменуєтъ чаши) своєю благодатїю и человеколюбіємъ всєгда, ныне и приєшо, и во вѣки вѣкѡвъ!**

101) **Людіе: ѿмннь!**

Самѡ пѣвѣемъ, поклоняєтєа архіерей со сослужацими пресвѣтеры, глагола въ себѣ:

102) **Глава вѣышнихъ Бгѡу и на землїи миръ, въ человецѣхъ благоєловєніє⁵⁷! (трижды) Господи, устнѣ мои отвѣрзеши и уста моа возвѣстятъ хвало Твоа⁵⁸! (трижды) Да нєполнатєа уста моа хвалєніа Твоєгѡ, Господи, такъ да коєпоа єлаву Твоа, всєь день великолѣпїє Твоє⁵⁹ (трижды).**

Таже поклоняєа малѡ сослужацими на ѡбѣ странїи и народѡу, поєтъ всѣпѣ со пресвѣтеры и діакони:

103) **Возвеличнтє Господа со мною и вознесемъ имя Бгѡ всѣпѣ⁶⁰!**

⁵⁶ Псал. 17:2-3.

⁵⁷ Лук. 2:14.

⁵⁸ Псал. 50:17.

⁵⁹ Псал. 70:8.

⁶⁰ Псал. 33:4.

Людїе же отвѣщавають:

104) Духъ Свѣтый найдеть на тѣ и сила Вышнѣго Обѣнїтъ тѣ⁶¹!

Солужащїи пресвѣтери глаголютъ ко архїерееви тихимъ гласомъ:

105) Поманї и насъ, владыко свѣдый!

Архїерей же отвѣщаветъ:

106) Да поманѣтъ всѣхъ Господь въ царствїи небеснѣмъ нынѣ и прїсно и во вѣки вѣкѣвъ! Амїнь!

По семъ дїаконъ глаголетъ екстенїю зрѣ къ людемъ:

107) Миромъ Господу помолнмѣ!

108) Дюдїе: Господи, помнѣди!

109) ☩ свѣшнѣмъ мїрѣ и Божїемъ человеколюбїи и спасенїи душъ нашихъ Господѣ помолнмѣ!

110) Дюдїе: Господи, помнѣди!

111) ☩ свѣтѣй вселенстѣй и апостолстѣй церкви, таже отъ конѣцъ земли и до конѣцъ еѣ, Господѣ помолнмѣ!

112) Дюдїе: Господи, помнѣди!

113) ☩ спасенїи и заступленїи господина нашего блаженнѣйшаго (имѣрекъ), Митрополїта Софїйскаго и (Ѣзарха) Патриарха Болгарскаго (или Высокопреосвѣщеннѣйшаго Митрополїта нашего имѣрекъ), всегѣо кнїра и хрїстолюбнвыхъ людїи Господѣ помолнмѣ!

114) Дюдїе: Господи, помнѣди!

115) ☩ православномъ болгарстѣмъ народѣ, правнтельствующемъ суглнѣи и хрїстолюбнвомъ воинствѣи и ѡ таже съ небесѣи помощн и побѣдѣи Господѣ помолнмѣ!

116) Дюдїе: Господи, помнѣди!

117) ☩ свѣтѣмъ градѣ Хрїста Бога нашего, царствующемъ и всѣкомъ градѣи и странѣи и нїже православною вѣрою и утвержденїи нїхъ Господѣ помолнмѣ!

118) Дюдїе: Господи, помнѣди!

119) ☩ плодоноснхъ и добродѣюнхъ во свѣтнхъ Божїнхъ церквѣхъ и помнѣюнхъ убогѣа, вдовнцы и сироты, страннныѣ и нїждѣюнныѣ, и ѡ заповѣдавшнхъ намъ помнѣдїи нїхъ въ молнѣвахъ Господѣ помолнмѣ!

120) Дюдїе: Господи, помнѣди!

121) ☩ въ старостн и нѣмоцн ещнхъ, болнхъ, тнїждѣюнхъ и отъ днхѣвъ нечнстнхъ стнїжаемыхъ, ѡ скоромъ отъ Бога нецѣленїи и спасенїи нїхъ Господѣ помолнмѣ!

122) Дюдїе: Господи, помнѣди!

123) ☩ въ дѣвствѣи, чнстотѣи и постнчествѣи и въ чнстнѣмъ брацѣи пребывѣюнхъ и ѡ нїже въ горѣхъ, вертѣпѣхъ и пропастѣхъ земннхъ подвижѣюнхъ преподобнхъ отцѣхъ же и братїѣхъ Господѣ помолнмѣ!

124) Дюдїе: Господи, помнѣди!

125) ☩ плѣвенннхъ, пнїтешнствуюнхъ, странствуюнхъ хрїстїанѣхъ и ѡ нїже въ плѣненннхъ и изгнѣненнхъ и въ темннцахъ и въ тѣжкнхъ работѣхъ ещнхъ братїѣхъ нашихъ, ѡ мнромъ возвращенїи кошгѣждѣо въ домы свои съ радостїю Господѣ помолнмѣ!

126) Дюдїе: Господи, помнѣди!

127) ☩ предстоѣнхъ и молѣнхъ съ нами въ сей свѣтнй часъ и на всѣкое время отцѣхъ же и братїѣхъ, ѡ тнїанїи, тнїдѣи и усѣрдїи нїхъ Господѣ помолнмѣ!

128) Дюдїе: Господи, помнѣди!

⁶¹ Лук. 1:35.

129) И ѡ вѣској дүшї хрїстїанствїи скорѣишеи и озлѣбленнїей, мїлостї Божїа и помѡщи трѣбующей, и ѡ обращенїи заблудшихъ, здравїи болящихъ, своежденїи плѣненныхъ, упокоенїи преждепочившихъ отецъ и братїи Господѣ помѡлимса!

130) Д ю д ї е: Господи, помнїди!

131) Ѡ оставленїи грѣхѡвъ и прощенїи согрѣшенїи нашихъ и ѡ низбавитиса намъ отъ вѣлїкїа скорби, гнѣва, бѣды и нѣжды, востанїа азыковъ Господѣ помѡлимса!

132) Д ю д ї е: Господи, помнїди!

133) Прилежнїе ѡ благоустройствои воздѣховъ, дождѣхъ мїрныхъ, росѣхъ благїихъ, плодѡвъ извѣстїи, совершеннѣмъ плодородїи и ѡ вѣнцѣ лѣта Господѣ помѡлимса!

134) Д ю д ї е: Господи, помнїди!

135) Ѡ еже уелышану и благопрїятну быти моленїю нашему предъ Богомъ и ниспослѣтиса намъ богатымъ мїлостемъ и щедрѡтамъ Бгѡ Господѣ помѡлимса!

136) Д ю д ї е: Господи, помнїди!

137) Пресвѣтѣю, пречїстѣю, преслѣвнѣю, благословеннѣю Владычнцѣ нашѣ Богороднцѣ и прїснодѣвѣ Марїю, свѣтлїхъ и блаженнїхъ Іѡанна, слѣвнго пророка, предтѣчѣ и крестнїтелеа, Стефана переводїакона и первомѣченника, Иѡннѣа, Марїѡна, Нїлїю, Елїсеѣа, Самѣила, Давїда, Данїїла пророковъ и всѣхъ свѣтлїхъ поманемъ, іакѡ да молїтвѣми и предстѣтельствы нхъ вси помнїловани бѣдемъ!

138) Д ю д ї е: Господи, помнїди! (трїжды)

Глаголющү дїаконү ектенїю сїю, преклонь главѣ архїерей (или Іерей) молнцѣа чїаннѡ сїце:

139) Посѣтївкїи насъ мїлостїю и щедрѡтами, Владыко Господи, и даровавкїи намъ дерзновенїе смиреннїмъ, грѣшнїмъ и недостѡйнїмъ рабѡмъ Твоїмъ предстѡити свѣтѡмү Твоємү жертвенникү и принеити Тебѣ страшнүю сїю и бескрѡвнүю жертву ѡ нашихъ грѣсѣхъ и людскїхъ невѣденїихъ, прїзри на ма, непѡтребнаго раба Твоегѡ, и неотреби моа согрѣшенїа благоутрѡбемъ Твоїмъ! Отчїсти устнѣ мої и сѣрдце отъ вѣлїкїа скверни плѡти же и дѣха! Отими отъ менѣ вѣское помышленїе стѣднѡе и неразѣмное и удованїа ма сїлою пресвѣтлїгѡ Твоегѡ дѣха въ слѣжеү сїю! И прїими ма Твоею благостїю приближающагоа свѣтѡмү жертвенникү и благоволи, Господи, прїятнїмъ быти принеимымъ Тебѣ дарѡмъ симъ нашимъ рукѡми, сннхѡдѡ моїмъ немощемъ! И не отвѣржи менѣ отъ лицѡ Твоегѡ⁶² ниже возгнүшїася моегѡ недостѡннѣства, но помнїлүи ма, Бже, по величїей мїлостї Твоїей⁶³ и по мнѡжествү щедрѡтѣ Твоїхъ очнстї, беззакѡнїа моа⁶⁴, іакѡ да неосудѣннѡ прїшедъ предъ славу Твою⁶⁵ спѡблѣася покрѡва єдинороднагѡ Твоегѡ сына и озаренїа пресвѣтлїгѡ Твоегѡ дѣха и да не іакѡ рабъ грѣха отвѣрженъ бѣдү, но іакѡ рабъ Твой да обращү благодѣть и мїлость и оставленїе грѣхѡвъ въ нынѣшнѣмъ и бѣдүщемъ вѣцѣ! Бї, Владыко Вседержнїтелею, всесїльне Господи, уелыши моленїе мое! Ты во єси вѣа дѣйствүанїи во всѣхъ и ү Тебѣ вси ищемъ помѡщи во всѣхъ и заступленїа и єдинороднагѡ Твоегѡ сына и живѡтворящагѡ дѣха, нынѣ и прїенѡ и во вѣки вѣкѡвъ!

⁶² Псал. 50:13.

⁶³ В сѡвременнїа грѣцкї текст нѣма „по величїей мїлостї Твоїей“; нѣма го и у рускїа преводач, Игумена Филипа. Ние сме го допълнили според известнїа израз на 50 Давидов псалом, който очевндно молнцѣата иска да цнтра, и според старобѣлгарскїа превод на св. Патриарха Евтнмїа Търновскї, както и според немскїа превод на Иаковѡвата лнтургїа въ „Bibliothek der Kirchengäter“ т. V на първата серїа, стр.101.

⁶⁴ Псал. 50:3.

⁶⁵ Също 16:15

Божже, Иже многаго ради и незреченнаго человеколюбия пославый единороднаго Твоего Сына въ миръ, яко да заблудшше возвратитъ овца, не отвратила отъ насъ, грѣшныхъ, врученныхъ приносить Тебѣ страшную сию и бескровную жертву! Не бо на правды наша уповаяще есмь, но на милость Твою благодю, суже родъ нашихъ соблюдаеши. И нынѣ молимъ и призываемъ Твою благодетельню, яко да не будетъ во осужденіе людемъ Твоимъ утробенное намъ сие ко спасенію таинство, но ко очищенію грѣховъ, ко обновленію душъ и члвкъ, ко благоугожденію Тебѣ, Богу и Отцу.⁶⁶

Благодаримъ Тя Господи Божже нашихъ, яко далъ еси намъ дерзновеніе во вхождъ святыхъ, иже обновилъ еси намъ въ путь новый и живый завѣсоемъ плоти Христѣ Твоего! Сподобльшеса же внити въ мѣсто еленія славы Твоея, внутрь же бывше завѣсы, и свѣта святыхъ зрѣти, припадаемъ благости Твоей, Владыко: помилуй насъ, зане пристрашни и трепетни есмь хотяще предстѣти свѣтому Твоему жертвеннику и приносить Тебѣ страшную сию и бескровную жертву во нашихъ грѣсѣхъ и людскихъ невѣденіяхъ! Ниспошли на ны Божже, благодать Твою и благодю и освѣти наша души, члвкъ и дщи и зміени наша помышленія ко благочестію, да чистою совѣстію принесемъ Тебѣ милость, митъ, жертву хваления.

Скончавшымся діаконствомъ, возглашатъ архіерей:

140) Милостію и щедротами и человеколюбіемъ единороднаго Твоего Сына, съ Нимже благословенъ еси и препрославленъ съ пресвятыхъ, и благимъ, и животворящимъ Твоимъ Духомъ, ныне и прісно, и во вѣки вѣковъ!

141) Людїе: Аминь!

142) Архіерей знаменуетъ людїи глагола: Миръ всѣмъ!

143) Людїе: И духи Твоемъ!

144) Дїакон: Станемъ добръ! Станемъ благоговѣйнѣ! Станемъ со страхомъ Божїимъ и умиленіемъ! Миромъ конемъ свѣтому возношенію Богу!

145) Людїе: Милость мира жертву хваления!

Архіерей тайно молитъ:

146) И изобразительнѣ облежѣша свѣщенному емъ таинству покрывала гаданій открывъ, явленнѣ намъ покажи и мысленнаа наша очеса необмѣннаго Твоего свѣта непонн и очистивъ нищету нашу отъ всѣхъ кверны плоти и дха достойны насъ сотвори страшнаго егго и ужаенаго предстоанія! Яко преелагоутробенъ и милостивъ Богъ еси и Тебѣ славу возсылаемъ, Отцу и Сыну и свѣтому Духу, нынѣ и прісно и во вѣки вѣковъ!

Архіерей, малю изшедъ изъ олтаря, знаменуетъ людїи глагола:

147) Любы Бога и Отца, и благодать Господа и Бога и спаса нашего Иисуса Христа, и причастіе и даръ пресвѣтаго Духа еди со всѣми вами⁶⁷.

148) Людїе: И духомъ Твоимъ!

И воздвигъ очи свои горѣ и воздѣвъ рци, зра къ людемъ архіерей возглашатъ:

149) Горѣ намѣнмъ умъ и сердца!

150) Людїе: И мамы ко Господу!

⁶⁶ На това място съвременниятъ гръцки текст и руския преводач на Иакововата литургия поставятъ още една дълга молитва, която (с някои варианты) стои при първата просителна ектенія на Василиевата литургия („Господи Божже нашихъ, создавый насъ и введый къ жизнь сию“). Ние я изпускаме, понеже не я намираме в превода на св. патриарх Евтимия и в немския превод, направени несъмнено по древни ръкописи; понеже според признанието на Игумена Филипа в Иерусалимската Църква тая молитва на това място не се чете; понеже в нея много мисли на останалите молитви се повтарятъ; и понеже служащия архиерей или иерей с нея трудно би успялъ да прочете положените молитви за времето на великата ектенія!

⁶⁷ Сравни 2 Коринт. 13:13.

151) **Архієрєй: Благодарїмъ Господа!**

И сложїихъ крестообразно рѣще на персѣхъ, малѡ поклоняетсѧ людемъ и возвращаетсѧ ко свѣтѣй трапѣзѣ.

Людіе поютъ коенѡ и со сладкопѣнїемъ:

152) **Достѡйно и праведно! (Зри, іако прочїихъ словъ: поканѣтсѧ Отцѣ...на сєй литургїи нѣсть!)**

Вшедъ во олтарь, преклонь главѣ, малѡ простѣрхъ рѣщѣ ко свѣтѣй трапѣзѣ и зра кх востѡкомъ, Архієрєй тайнѡ молнитсѧ сїце, творѧ благодаренїе:

153) **Иіко воистинѹ достѡйно сѣть и праведно, лѣпо же и должно Та хвалїти, Та пѣти, Тебѣ кланатсѧ, Та славоелѡвити, Та благодарїти, всеѧ твѣри вїдимыѧ же и невїдимыѧ создѣтелѧ, сокровище вѣчныхъ благъ, истѡчника жїзни и беземѣртїѧ, вѣщхъ Бѡга и Владыкѹ, Бѡже поютъ небесѧ и небесѧ небесъ и всѧ сїлы нхъ, солнце же и лѹна и весь звѣздный ликъ, землѧ, море и всѧ, іаже въ нхъ, Іерусалимъ небесный⁶⁸, соборъ избранныхъ, цѣрковь первородныхъ, написанныхъ⁶⁹, дѣси праведныхъ и прорѡковъ, дѣши мѣчениковъ и апѡстѡловъ, аггелн, архггелн, престѡлн, господствїѧ, начѧла же и влѣсти и сїлы страшныѧ, херувїмн многоочїтїи и шестокрылатїи серафїмн, іже двѣмѧ ѡбѡ крыломѧ покрывчютъ лица своѧ, двѣмѧ нѡги и двѣмѧ лѣтѧюще взывѧюще дрѡгъ ко дрѡгѹ⁷⁰ непрестанными ѹсѣты, немѡлчными славоеловленїемн⁷¹.**

154) **Вѡзгласъ: Побѣдную пѣснь велелѣпныѧ Твоеѧ славы свѣтлымъ гласомъ поюще, вопїюще, славоелѡвѧще, взывѧюще и глаголюще:**

155) **Людіе: Сѣтъ, Сѣтъ, Сѣтъ Господь Саваѡѡѧ, испѡлнь небо и землѧ славы Твоеѧ⁷²! Сѣнна в'вышнихъ! Благоеловенъ градый во ѡмѧ Господне! Сѣнна в'вышнихъ⁷³!**

156) **Архієрєй тайнѡ молнитсѧ: Свѣтъ сѣи (Знаменуетъ дискосъ) Царю вѣковъ и влѧкѣ свѣтїи Господи и подѧтелю (Знаменуетъ чашѹ)! Свѣтъ и единородный Твой сынъ, Господь нашъ Іисѡсъ Хрїстѡсъ, Імже всѧ сотворїлхъ сѣи (Знаменуетъ околѧ)! Свѣтъ же и Дѡхъ Твой пресвѣтый, испытѡлй влѧческѧ и глѣбнны Твоѧ, Бѡже⁷⁴ и Отче! Свѣтъ сѣи, всеиельне, страшне блѧже, благоутрѡбне, состраждаий наибѧче создѧнїю Твоемѹ! Сотворївый отъ землїи человекѧ по образу Твоемѹ и подобїю и дарѡвѧвый емѹ райское наслажденїе, престѡплыша же зѧповѣдь Твоѡ и отпѧвша тогѡ не презрѣлхъ сѣи, нїже оставїлхъ сѣи, блѧже, но наказѧлхъ сѣи сѡ іако благоутрѡбный отецъ, призѧлхъ сѣи сѡ законѡмъ, оставїлхъ сѣи сѡ прорѡки! Последнї же самѡгѡ единороднаго Твоегѡ сына, Господа нашего Іисѡса Хрїстѡса, послѧлхъ сѣи въ мїръ да самъ пришѣдъ свѡй обновїтъ и востѧвїтъ образъ! Іже сошѣдъ съ небесъ и воплотївсѧ отъ Дѡха свѣта и Марїи, свѣтыѧ Принодѣвы и Богородицы, спожївхъ же человекѡмъ, всѧ ѹтрон ко спасенїю рода нашего! Хотѧ же вольнѹю и животворѧщѹю крестѡмъ смертъ безгрѣшный за насъ, грѣшныхъ, прїѧти, въ ночь, въ нѡже предаѡшесѧ, пѧче же самъ себѣ предаѡше за мїрскїи животъ и спасенїе (Зде взѣмлетъ Архієрєй шѡйцею свѣтїи хлѣбъ малѡ подѣмъ и глаголетъ тайнѡ), прїемъ хлѣбъ во свѣтїмъ и блѧженнымъ свѡимъ ѹченикѡмъ и апѡстѡломъ, рекъ⁷⁵:**

⁶⁸ Евр. 12:22, Апок. 21:2.

⁶⁹ Евр. 12:23, Апок. 21:27.

⁷⁰ Исаия 6:2-3.

⁷¹ Апок. 4:8.

⁷² Исаия 6:3, Апок. 4:8.

⁷³ Мат. 21:9, Мар. 11:9-10, Лук. 19:38, Иоан 12:13, Пс. 117:25-26.

⁷⁴ 1 Коринт. 2:10.

⁷⁵ Мат. 26:26, Мар. 14:22, Лук. 22:19, 1 Коринт. 11:23-24.

157) **Возглас:** Прїимїте іадїте, сїе єсть тѣло Моє, єже за вы ломомое и раздаемое во оставленїе грѣхѡвх⁷⁶!

158) **Людїе:** Амїнь!

Архіерей полагаєтх свѣтъй хлѣбх на дискосех, взѣмлетх же шѣицею свѣтѣю чашу малѡ что подѣмь, тайнѡ глагола:

159) **Такѡжде по вечери вземь чашу и растворївх отх винѡ и воды, воззрѣвх на нѣбо и показавх Тебѣ, Богу и Отцу, благодарївх, облатївх (знаменуетх чашу), исполнївх Дѡха Свѣта, даде свѣтымх и блаженнымх Своїмх ученикѡмх и апѡстоломх, рекх:**

160) **Возглас:** Пїйте отх немѡ вси, сїе єсть кровь Моѡ новаго завѣта, іаже за вы и за многїа изанкаемаѡ и раздаемаѡ во оставленїе грѣхѡвх⁷⁷! (И поставляєтх чашу).

161) **Людїе:** Амїнь!

162) **Архіерей тайнѡ:** Сїе творїте вх Моє воспомнѡнїе! Влїжды во лице іа҃сте хлѣбх сїй и чашу сїю пїете, смерть Сїна Человѣческаго возвѣщаете и воскресенїе Бгѡ исповѣдуете, дондеже прїидетх⁷⁸!

Зра ко свѣтѣй трапѣзѣ, дїаконх возгласїетх свѣтѣйшимх гласомх:

163) **Вѣруемх и исповѣдуемх!**

164) **Людїе же поїутх кѡнѡ со сладкопѣнїемх: Смерть Твоѡ Гѡсподи, возвѣщамх и воскресенїе Твоє исповѣдуемх!**

Архіерей знаменуетх свѣтъй дискосех, таже свѣтѣю чашу и преклонь главѣ, тайнѡ молїтса:

165) **Помнѡюще же и мы грѣшнїи, животворѡща Бгѡ страдаїа, спасїтельный крестх и смерть, и погребенїе, и тридневное нзх мѣртвѡвх воскресенїе, и єже на небесах возшеетвїе, и одеснѡ Тебѣ, Бога и Отца, сѣденїе, и второе славное страшно Бгѡ прїшеетвїе, єгда прїидетх со славою судїти живымх и мѣртвymх, єгда хощетх коемѣждо отдати по дѣломх єгѡ⁷⁹ (Шоцадї насх, Гѡсподи Боже!) (трижды) пѡче же по благоутрѡбїю Своемѣ, прїносїмх Ти, Владыко, страшнѡ сїю и безкровнѡю жѣртву, просїе да не по грѣхѡмх нашимх, ниже по беззаконїемх нашимх воздасї намх, но по Твоєй крѡтѡсти и неизреченному Твоемѣ человеколюбїю презрѣвх и нестрѣбївх єже на насх рѣкопїсѡнїе⁸⁰. Твоїхх рабѡвх, даруєши намх небеснаѡ и вѣчнаѡ дарованїѡ, іхже око не видѣ, и ѡхо не слыша, и на сердце человекѣку не взыдоша, іаже уготовѡ Богх любящымх Бгѡ⁸¹, и да не моїхх рѡди грѣхѡвх отрїнешї людеї Твоїхх, человеколюбче Гѡсподи!**

Таже поетх со сослужащїимн пресѹтеры, малѡ рѣцѣ воздѣвх:

166) **Людїе во Твої и церковь Твоѡ молатх Тѡ!**

Людїе такѡжде поїутх вх отвѣтх:

167) **Помїлѡї насх, Гѡсподи Боже, Отче Вседержїтелю!**

И пѡкн поетх Архіерей со сослужащїимн:

168) **Людїе во Твої и церковь Твоѡ молатх Тѡ!**

169) **И пачки народх: Помїлѡї насх, Гѡсподи Боже, Отче Вседержїтелю!**

Такѡжде и третїе поетх Архіерей:

170) **Людїе во Твої и церковь Твоѡ молатх Тѡ!**

⁷⁶ Мат. 26:26, Мар. 14:22, Лук. 22:19, 1 Коринт. 11:23-24.

⁷⁷ Мат. 26:27-28, Мар. 14:23-24, Лук. 22:20, 1 Коринт. 11:25.

⁷⁸ 1 Коринт. 11:25-26, Лук. 22:19.

⁷⁹ Рим. 2:6.

⁸⁰ Колос. 2:14.

⁸¹ 1 Коринт. 2:9.

И отвѣщаваѣтъ народъ вельми ко́сно:

171) Помилуй насъ, Господи Божє, Отче Вседержителю!

Іѣкѡ да возмóжетъ архіерей нзглаголати молітвѣ сїю чѣинно:

172) Помилуй насъ Божє Вседержителю! Помилуй насъ Божє Спасє нашъ! Помилуй насъ Божє, по велицѣй милости Твоей и ниспосли на ны и на предлежащѣя свѣтыя дѣры сїѧ Дѡха Твоегѡ пресвѣтагѡ, Господа животворѣщагѡ, сопестољнагѡ Тебѣ, Бѡгу и Отцу, и єдинородному Твоемѹ Сыну, соцѣрствєннагѡ, єдиноєщнагѡ же и сопрєсноєщнагѡ. Глаголаваша въ законѣ и прѡрѡцѣхъ и нѡвомъ Твоемъ завѣтѣ⁸², єшєдшагѡ въ вѣдѣ голубинѣ на Господа нашего Іисуса Христѧ во Іорданѣ рѣцѣ и прєбывшагѡ на Немъ⁸³, єшєдшагѡ на свѣтыхъ Твоихъ апѡстѡловъ въ вѣдѣ огненныхъ ѡзыкъ въ горницѣ свѣтагѡ и славнагѡ Сїѡна въ день свѣтыя Пѣтѣдєсѣтницы⁸⁴: єгѡ Дѡха Твоегѡ пресвѣтагѡ ниспосли Владыко, на насъ и на предлежащѣя дѣры сїѧ, (тѣже воздѣвъ рѣцѣ) іѣкѡ да посѣтитъ свѣтымъ и благімъ и славнымъ Своимъ пришеєтвїемъ освѣтитъ и сотворитъ хлѣбъ ѡбо сєй чѣло свѣтѡе Христѧ (Знаменуетъ свѣтѣй хлѣбъ).

173) Дїаконъ, зра сїѧ, глаголетъ: ѡминь!

174) архіерей: и чашѣ сїю кровь честнѡю Христѧ (Знаменуетъ свѣтѡю чашѣ)

175) Дїаконъ: ѡминь!

176) архіерей чѣинно: Іѣкѡ да бѣдѣтъ вѣемъ отъ нихъ причѣающимєя во оставлєніє грѣхѡвъ и жизнь вѣчнѣю!

177) Дїаконъ: ѡминь!

178) архіерей: Во освѣщенїє душъ и чѣлєвъ! ѡминь! Въ плодѡношенїє дѣлѡвъ благіихъ! ѡминь! Во утверждєніє свѣтыя Твоея собѡрныя и апѡстѡльскѣя цѣркѡе, юже основѡвъ єси на камєни вѣры, іѣкѡ да врата ѡдова не одолѣютъ єѧ⁸⁵, нзбавлѡя ю отъ всѧкѣя єрєси и отъ соблѡзна дѣлающихъ беззаконїє⁸⁶, сохрани ѡ даже до скончанїѧ вѣкѡвъ! (Знаменуетъ дїєкоєъ и чашѣ раздѣльнѣ).

179) Дїаконъ: ѡминь!

Тѣже молитєя архіерей (или Іерей) малѡ воздѣвъ рѣцѣ и преклѡнь главѹ мѣрнымъ глѡсомъ, во єже сльшанѣ быти стоѡщимъ внѣ олтарѧ, людїє же подпѣваютъ многожды:

180) Людїє: Поманї, Господи Божє нашъ!

181) архіерей мѣрнымъ глѡсомъ: Приносимъ Ти, Владыко, и ѡ свѣтыхъ Твоихъ мѣстѣхъ, іѣже прославилъ єси вѡгѡвлєніемъ Христѧ Твоегѡ и посѣщенїемъ Твоегѡ Дѡха! Нѡпѧче же ѡ свѣтѣмъ и славнѣмъ Сїѡнѣ, матєри вѣрѣхъ цѣркѡей, и ѡ іѣже по всєй вселєннѣй свѣтѣй Твоей собѡрнѣй и апѡстѡльскѣй цѣркѡи: вѡгатѣя и нынѣ дѣры пресвѣтагѡ Твоегѡ Дѡха подѣждь єѧ, Владыко! Поманї, Господи и іѣже въ ней свѣтыхъ отцѣвъ нашихъ и епископовъ, іѣже по всєй вселєннѣй правослѡвнѡ правѡщихъ слѡво Твое ѡ истинны! Въ пѣрвыхъ поманї, Господи Божє нашъ, (преподѡкнагѡ отцѧ нашего влѧжєннѣйшагѡ (нмѡрєкѡ) Митрополїта Софїйскагѡ и Бѣѡрѡха Болгарскагѡ) свѣтѣйшагѡ отцѧ нашего (нмѡрєкѡ) Митрополїта Софїйскагѡ и Пѣтрїарха Болгарскагѡ, (или вѡсокѡпрєосвѣщеннѣйшагѡ Митрополїта нашего (нмѡрєкѡ), єтарѡєть ємѹ честнѡю дѣруй, многолѣтна єгѡ сохрани, пѣщѣа людєй Твоихъ во всѧкомъ благоєстїи и чєстности! Поманї, Господи, єже здѣ чєстнѡє прєєкѡтєрєтѡ и повєндѣ, єже во Христѣ дїакѡнєтѡ, прѡчєє вєє слѡжєніє, вєєъ цѣркѡвнѣй чинъ и во Христѣ брѧтєтѡ наше и вѣрѣхъ христѡлюбивыхъ людєй! Поманї, Господи, сопрєдєтѡлѡщихъ намъ ієрєєвъ,

⁸² Евр. 1:1-2.

⁸³ Мат. 3:6, Мар. 1:10, Лук. 3:22, Иоан. 1:32.

⁸⁴ Деян. 2:1-4.

⁸⁵ Мат. 16:18.

⁸⁶ Псал. 140:9.

слѣжащихъ въ сей свѣтлый часъ предъ свѣтымъ Твоимъ жертовникомъ въ приношеніи свѣта и бескровна Твоеа жертвы, и даждь намъ и намъ слово во отверженіе устъ нашихъ въ славу и похваленіе всесвѣтаго имени Твоего! Помани, Господи, по множеству милости Твоеа и мене, смиреннаго и грѣшнаго и недостойнаго, раба Твоего, и посѣти ма милостію и щедротами, избави же и свободи ма милостію и щедротами, избави же и свободи отъ гонящихъ ма, Господи, Господи елихъ, и не вниди въ судъ съ рабомъ Твоимъ, и понѣже умножилъ во мнѣ грѣхъ, да презвѣточествуетъ Твоа благодать! Помани, Господи, и свѣтый Твой жертовникъ окружающихъ діаконствъ, даруй намъ житіе непорочное, чисто ихъ діаконство соблюди и степены добрыа намъ сниси⁸⁷! Помани, Господи, свѣтый Бога нашего градъ, и царствующій и всѣкій градъ и странѣ и иже православною вѣрою и благоговѣніемъ живущихъ въ нихъ, митъ и утвержденіе ихъ! Помани, Господи, православыи болгарскій народъ, правительствующій свѣтлѣтъ и христовуевое конство и иже съ небесе поможь и побѣду ихъ! Прими оружіе и щитъ и кочанн въ поможь ихъ⁸⁸, покори имъ вса конственныа и варварскіа азъики, исполни ихъ советы, да тихое и безмолвное житіе поживемъ во всякомъ благоестіи и чѣстности⁸⁹ Помани, Господи, плавающихъ, путешествующихъ, странствующихъ христіанъ, иже во Ѹзахъ и темнищахъ, въ плѣненіихъ и изгнаніихъ, въ рудѣхъ и мученіихъ и горькихъ работахъ сѣщихъ отъца же и братій нашихъ, мирное возвращеніе когждо ихъ въ домы своа! Помани, Господи, въ старости и немощи сѣщихъ, болящихъ, страждущихъ и отъ дѣхъ нечистыхъ стужаемыхъ, съже у Тебѣ, Бога, скорѣ нецѣлѣніе и спасеніе ихъ! Помани, Господи, всѣкую дѣшу христіанскѣю, скорѣющую и обидимую, милости и поможь Тебѣ, Бога, трѣбующую, и обращеніе заблудшихъ! Помани, Господи, въ дѣвствѣ, благоговѣніи и почитничествѣ пребывающихъ и иже въ горахъ, вертепѣхъ и пропастьхъ земныхъ подвижающихся преподобныхъ отъца же и братій нашихъ и иже на всякомъ мѣстѣ православыихъ соборы и здѣ во Христѣ соборъ нашъ! Помани, Господи, труждающихся и служащихъ намъ отъца же и братій нашихъ ради имени Твоего свѣтаго! Помани, Господи, всѣхъ во благое: всѣхъ помилуй, Владыко, всѣмъ намъ примиреніа! Умири множества людей Твоихъ: разрѣши соблазны, упраздни бранн, утоли раздоры церквей, еретическаа коганіа вскорѣ разори! Низложи гордыню азъикъ! Возвыси рогъ христіанъ православыихъ! Твой миръ и Твою любовь даруй намъ, Боже спасе нашъ, упованіе всѣхъ концевъ земли! Помани, Господи, благоуставленіе воздѣхавъ, дожди мирны, росы блага, плодовъ гозованіе, совершенное плодородіе и вѣнецъ лѣта благоести Твоеа! Очи во всѣхъ на Тя уповаютъ и Ты дѣши пицу намъ во благовременіи, отверзѣши Ты рѣку Твою и исполниши всякое животно благоволеніа⁹⁰ Помани, Господи, плодоносившихъ и плодоносѣщихъ во свѣтыхъ Божіихъ церквахъ и поминующихъ убога и заповѣдавшихъ намъ поминати ихъ въ молитвахъ! Бже помани сподоби, Господи, и иже приношеніа еѣ принѣшихъ во днешній день на свѣтый Твой жертовникъ и ѡ нихъже кійждо принесѣ или въ помышленіи имать и нынѣ Тебѣ прочитываемыхъ! Помани, Господи, и нашихъ родителей, родниковъ и дрѣги (имарѣк, здѣ поминѣтъ, иже хочетъ)! Сихъ всѣхъ помани, Господи, иже поманѣхомъ и иже не поманѣхомъ православыихъ! Воздаждь имъ вмѣстѣ земныхъ небеснаа, вмѣстѣ тлѣнныхъ нетлѣннаа, вмѣстѣ временныхъ вѣчнаа по обѣтованію Христа Твоего, занѣ живота и смѣрти область имашн! Бже помани сподоби, Владыко, и отъ вѣка Тебѣ благоугодившихъ свѣтыхъ отъца: патріарховъ, пророковъ, апостоловъ, мучениковъ, учителей, преподобныхъ и всѣкій

⁸⁷ 1 Тимот. 3:13.

⁸⁸ Псал. 34:2.

⁸⁹ 1 Тимот. 2:2.

⁹⁰ Псал. 144:15-16.

духъ праведный въ вѣрѣ совершившійся! Помані, Господи, ачхангельскій гласъ глаголющій: Радуйся, благодатная, Господь съ Тобою! Благословенна ты въ женахъ⁹¹ и благословенъ плодъ чрева твоего⁹² яко спасла родила еси души нашихъ!

182) Возгласену: Изрѣчену преевѣстѣю и прееблагословенную пречистую владычицу нашу Богородицу и преносѣвцу Марію!

183) И пакн поютъ людїе: Помані, Господи Божє нашѣ!

Архіерей (или Іерей) молнителѣ, іакъже прѣжде:

184) Свѣтаго Іоанна, славнаго пророка, предтечу и крестителя, свѣтыхъ пророковъ и патріарховъ и праведныхъ, свѣтыхъ мучениковъ и неповѣдниковъ! Помані, Господи Божє, свѣтыхъ отцевъ нашихъ и архіепископовъ и всѣкую плоть, иже поманѣхомъ и иже не поманѣхомъ! Тамъ ихъ упокой, во странѣ живыхъ, въ царствїи Твоемъ, въ наслажденїи раѣ, въ недѣрѣхъ Авраама и Ісаака и Іакова, свѣтыхъ отцевъ нашихъ, отчюдуже отечѣже волѣзнь, печаль и воздыханїе, ижеже присѣцаетъ свѣтъ лица Божїа и просвѣщаетъ всегда! Нашу же кончину живота христіанскую и благоугодную и безгрѣшную въ мїрѣ исправи, Господи, собраа насъ подъ ноги избранныхъ Твоихъ, егда хоцеша и іакъже хоцеша, точїю безъ постыжденїа и прегрѣшенїа, ради единороднаго твоего Сына, Господа же и Бога и спаса нашего Іисуса Христа, Той во естъ единъ безгрѣшенъ авївыса на землі!

Иже Архіерей литургисуетъ глаголетъ вси еслужации Іерей всѣхъ, иже ли же ни, глаголетъ еѣ единъ еслужай Іерей:

185) Въ первыхъ помані, Господи, (преподобнаго отца нашего блаженнѣйшаго (имарекъ) Митрополита Софїйскаго и Вѣрха Болгарскаго) свѣтѣйшаго отца нашего (имарекъ) Патріарха Болгарскаго (или Высокопроевѣщеннѣйшаго Митрополита нашего (имарекъ), егѣже даруй свѣтѣй Твоей церкви въ мїрѣ, цѣла, чесна, здрава, долгодѣствующа, правъ правѣца слово Твоеѣ истинны!

Дїаконъ же зрѣ къ людемъ возгласаетъ:

186) И ѡ мїрѣ благосостоанїи всего мїра и свѣтыхъ Божїихъ церквей, и ѡ нихже кїйждо принесѣ или въ помышленїи имать, и ѡ предстоанїихъ людемъ, и ѡ вѣрѣхъ и за всѣ!

И абїе за симъ возгласъ Архіерея (или Іерея):

187) Дажь и намъ, и намъ іакъ благо и человеколюбїецъ Владыка!

188) Людїе поютъ: Ослави, остави, прости, Божє, прегрѣшенїа наша вольнаа же и невольнаа, іаже въ вѣденїи и не въ вѣденїи!

189) Архіерей (или Іерей): Благодатїю и щедрѣтами и человеколюбїемъ Христа Твоего, съ Нимже благословенъ еси и препрославленъ съ преевѣтымъ и благимъ и животворящимъ Твоимъ Духомъ, нынѣ и прїсно и во вѣки вѣковъ!

190) Людїе: Амїнь!

191) Архіерей (или Іерей) знаменуетъ людей: Миръ всѣмъ!

192) Людїе: И Духови твоемъ!

Дїаконъ же изшедъ северными дверьми и ставъ на обичнѣмъ мѣстѣ соли съ лицемъ къ народу, глаголетъ дїаконства еѣ, ничтѣже людемъ отвѣщавающимъ:

193) Пакн и пакн и выну мїромъ Господу помолимся!

194) Ѡ принесенныхъ и освѣщенныхъ честныхъ, небесныхъ, неизреченныхъ, пречистыхъ, славныхъ, страшныхъ, ужасныхъ, божественныхъ дарѣхъ Господу Бѣгу нашему помолимся!

⁹¹ Лук. 1:28.

⁹² Лук. 1:42.

195) **И́акѡ да Господь Богъ нашъ, прѣмь ѿ во свѣтѣи и пренебесный, мысленный и дѹховный Свой жертвенникъ в'воню благоуханїа, вознесе́летъ намъ божественную благодать и даръ пресвѣтагѡ Дѹха помолнимъ!**

196) **Соединѣнїе вѣры и причастїе пресвѣтагѡ Бгѡ и поклонѣмагѡ Дѹха испросїише, самн себе и другъ другѡ и весь животъ нашъ Хрїстѹ Бѡгѹ нашемѹ предадимъ!**

197) **Людіе: Тевѣ, Господи!**

Симъ глаголемымъ, Архїерей (или Іерей) тайно молителъ:

198) **Бѡже и Отче Господа и Бѡга и Спаса нашего Ииса Хрїста, великомненїи Те Господи, блаженное естество, незавѣстнаа благоуте, вѣчесткѹх Бѡже и Владыко, сынъ благословенъ во вѣки вѣкѡвъ, сѣдѡи на херѡкїмѣхъ и славымый отъ серафїмъ, вѣдѣже предстоитъ тѣлѡмъ тѣлѡмъ и тѣмъ темъ⁹³ свѣтѣхъ аггелъ и архггелъ воннствъ, принесенныа ѹбо Тебѣ дары, даданїа, плоды в'воню благоуханїа прїимї, іаже освѣтити и совершити сподобилъ сїи, Блаже, благодатїю Хрїста Твоегѡ и пресвѣтагѡ Твоегѡ Дѹха! Освѣти, Владыко, наша дѹшы и тѣлесѡ и дѹхи, и освѣти помысленїа, и нестѡи совѣсти: и неждени отъ насъ вѣкѹю мысль лѹкавѹю, вѣкїи помыслъ стѣднїи, вѣкѹю похоть и помысленїе, срамное, вѣкѡе слово неподобное, вѣкѹю зѡвнеть и сѹемдѡрїе, вѣкѹю лжѹ, вѣкѹю леть, вѣкѡе некушенїе житїейское, вѣкѡе любостѡжанїе, вѣкѡе тцелѡвїе, вѣкѹю злѡбѹ, вѣкѹю іаростъ, вѣкїи гнѣвъ, вѣкѡе злопомнѣнїе, вѣкѹю хлѹ, вѣкѡе еребролюбїе и нерадѣнїе, вѣкѡе движенїе плѡти же и дѹха, отчужденное воли свѣтѣи Твоеѡ!**

199) **Возгласъ: И сподоби насъ, Владыко, человеколюбче Господи, со дерзновѣнїемъ неосужденно чїстѹмъ сѣрдцемъ, дѹшїю просвѣщенною, непорѣднѹмъ лицемъ, освѣщенныма устѡма смѣти призывати Тебѣ, Іже въ небесѣхъ свѣтагѡ Бѡга Отца, и глаголати:**

200) **Людіе: Отче нашъ, Іже сїи на небесѣхъ, да свѣтителѡ ѡна Твое: да прїидетъ царствїе Твое: да вѣдетъ воля Твоѡ, іакѡ на небесї и на землїи. Хлѣбъ нашъ насѡциный даждь намъ днѣсї! И ѡстави намъ долги наша, іакѡже и мы ѡставлѣемъ должникѡмъ нашимъ! И не введи насъ во искушенїе, но избави насъ ѿ лѡкавагѡ⁹⁴!**

Архїерей (или Іерей) молителъ, въ себѣ глагола:

201) **И не введи насъ во искушенїе, Господи, Господи сїах, вѣдый немошь нашу, но избави насъ ѿ лѡкавагѡ и отъ дѣлъ сгѡ, и отъ вѣкагѡ озлобленїа и кѡзней сгѡ имене радн Твоегѡ свѣтагѡ, нареченнагѡ на нашемъ смнренїи!**

202) **Возгласъ: И́акѡ Твоѣ сѣтъ царство, и сїла, и слава, Оца и Сїа и Сѣтагѡ Дѹха, нынѣ и прїенѡ, и во вѣки вѣкѡвъ!**

203) **Людіе: Амннь!**

204) **Архїерей (или Іерей): Миръ всѣмъ!**

205) **Людіе: И дѹховн твоёмѹ!**

206) **Дїаконъ: Главы наша Господевн приклонимъ!**

207) **Людіе: Тевѣ Господи!**

208) **Архїерей (или Іерей) тайно: Тевѣ приклонїхомъ рабї Твої, Господи, вїи наша предъ свѣтѹмъ Твоїмъ жертвенникѡмъ, чающе отъ Тебѣ богѡтѡмъ мїлостн! Богѡтѹю и нынѣ благодать Твою и благословѣнїе Твоѣ испсїи намъ, Владыко, и освѣти наша дѹшы и тѣлесѡ и дѹхи, іакѡ да догѡиин вѣдемъ причастннцы свѣтѣхъ Твоїхъ тайнъ во оставленїе грѣхѡвъ и жизнь вѣчнѹю!**

209) **Возгласъ: Ты во поклонѣмъ и славымъ сїи, Бѡже нашъ, и единнорѡдный Твої Сынъ и Дѹхъ Твої пресвѣтѣи, нынѣ и прїенѡ и во вѣки вѣкѡвъ!**

⁹³ Дан. 7:10

⁹⁴ Мат. 6:9-13, Лук.11:2-4.

210) ЛЮДІЕ: ЯМИНЬ!

211) ТАЖЕ ЗНАМЕНУЕТЪ АРХІЕРІЙ (ИЛИ ІЕРІЙ) СВАТЪІА ДАРЫ И ИЗШЕДЪ НА СОЛЕЮ ГЛАГОЛЕТЪ КЪ ЛЮДЕМЪ БЛАГОСЛОВЕНІЕ СІЕ ВОЗДѢТЪИМИ РУКАМИ: ДА БЪДЕТЪ БЛАГОДАТЬ И МИЛОСТИ СВАТЪІА И ЕДИННОСЪДНЫА, НЕГОЗДАНЫА И НЕРАЗДѢЛЬНЫА И ПОКЛАНЯЕМЫА ТРОНЫ СЪ ВСѢМИ ВАМИ!

212) ЛЮДІЕ: И СО ДЪХОМ ТВОИМЪ!

213) ДІАКОНЪ ЗРА КЪ ЛЮДЕМЪ И ВОЗДѢВЪ ДѢЕНЮ РЪКУ ГЛАГОЛЕТЪ: СО СТРАХОМЪ БОЖИИМЪ ВОНЕМЪ!

Архїерей (или Іерей) возвышаетъ сватый хлѣбъ и глаголетъ въ себѣ молчтву сїю (выкаетъ же въ храмѣ молчаніе келіе, людемъ приклоншымъ главы евоа, дондеже архїерей молчтса:

214) СВАТЪІЙ, ИЖЕ ВО СВАТЪІХЪ ПОЧИВАИ, ГОСПОДИ, ОСВАТИ НАСЪ СЛОВОМЪ ТВОЕА БЛАГОДАТИ И НАИТЪЕМЪ ПРЕСВАТАГО ДЪХА ТВОЕГО! ТЫ ВО РЕКАЗ СЕИ ВЛАДИКО: СВАТИ БЪДИТЕ, ІАКЪ АЗЪ СВАТЪ СЕМЪ, ГОСПОДЬ БОГЪ ВАШЪ⁹⁵!

И еце молчтву сїю: НЕПОСТИЖИМЫЙ БОЖЕ СЛОВЕ, ОТЦЪ И ПРЕСВАТОМУ ДЪХУ ЕДИННОСЪДНЕ, СОПРИНЕСЪДНЕ И НЕРАЗДѢЛЬНЕ, ПРИИМИ ЧИСТЮ ПЪСЕНЬ ВО СВАТЪІХЪ ТВОИХЪ БЕСКРОВАНЫХЪ ЖЕРТВАХЪ СЪ ХЕРУВИМЫ И СЕРАФИМЫ И ОТЪ МЕНЕ, ГРЕШНАГО, КОПИЮЩА И ГЛОЛЮЩА:

215) БОЗГЛЕМЪ: СВАТАА СВАТИМЪ!

216) ЛЮДІЕ: ЕДИНЪ СВАТЪ ЕДИНЪ ГОСПОДЬ ИИСУСЪ ХРИСТОСЪ ВО СЛАВУ БОГА ОТЦА СО СВАТИМЪ ДЪХОМЪ, ЕМЪЖЕ СЛАВА ВО ВСѢКИ ВСѢКОВЪ!

217) ДІАКОНЪ ЗРА КЪ ЛЮДЕМЪ: О СПАСЕНІИ И ЗАСТУПЛЕНІИ БЛАЖЕННѢЙШАГО ОТЦА НАШЕГО (ИМАРЕКЪ), МИТРОПОЛИТА СОФИЙСКАГО И (БЪАРХА) ПАТРИАРХА БОЛГАРЕКАГО (ИЛИ ВЫСОКОПРЕОСВАЩЕННѢЙШАГО МИТРОПОЛИТА НАШЕГО ИМАРЕКЪ) И О ВСАКОЙ ДУШИ ИКОРВАЩЕЙ И ОЗЛОБЛЕННѢЙ, МИЛОСТИ И ПОМОЩИ БОЖИА ТРЕБУЮЩЕЙ И О ОБРАЩЕНІИ ЗАБЛУДШИХЪ, ИЩЕЛЕНІИ БОЛЪЩИХЪ, ИЗБАВЛЕНІИ ПЛЪЕННЫХЪ, УПОКОЕНІИ ПРЕЖДЕПОЧИВШИХЪ ОТЕЦЪ ЖЕ И БРАТИИ ВСИ ПРИЛЪЖИО РЦЕМЪ: ГОСПОДИ, ПОМИЛУЙ!

218) ЛЮДІЕ: ГОСПОДИ, ПОМИЛУЙ! (12)

Глаголющю дїаконю сїа, архїерей (или Іерей) преломлетъ сватый хлѣбъ въ двѣ части, полагаа пакн на дїскосъ держимую шѣицею часть, держимую же десницею еце преломлетъ въ двѣ части, отъ нїхже часть, держимую же десницею еце преломлетъ въ двѣ части, отъ нїхже часть съ печатїю КЯ полагаетъ на дїскосъ, а другю съ печатїю ХС влагаетъ во сватый потїръ, глагола тайно:

219) Соединеніе пресвтаго тѣла и четвнїа крове Господа и Бога и Спаса нашего Иисуса Христа!

Присококуплетъ же и еце: Соединїшаа и осващїшаа и совершїшаа сватый дары сїа во имя Отца и Сына и Свтаго Дѣха, емѣже слава и держава во всѣки!

Таже преломлетъ и часть свтаго хлѣба, на нейже печатн ИС и ИІ, глагола: Се агнецъ Божїй, сынъ Отечъ, вземаи грѣхъ міра⁹⁶, закланный за животъ міра и спасеніе⁹⁷!

⁹⁵ Лев. 19:2, Петр. 1:15-16; срав. Мат. 5:48.

⁹⁶ Иоан 1:29 и 1:36, Исаия 53:5 и 53:7.

⁹⁷ Пасажът от тук до диаконския възглас „Въ мирѣ Христовѣ воспоимъ“ го няма в гръцкия текст, който имаме под ръка (издание на Александрийската патриаршеска печатница от 1931 година); няма го и в превода на св. Евтимия Търновски. Обаче все пак го даваме, защото го намираме не само у игумена Филипа, но и в немския превод Bibliothek der Kirchenväter, т. V на първата серия, стр. 116 – 117), който безспорно е направен по най-дрвните ръкописи на Иакововата литиргия.

Раздроблѣтѣ же части Ю, НІ и ВѦ, во ѿже довольну выти вѣмъ хотѣщимъ причаститица, глагола: **Свѣтѣла часть Христѣова, исполнь благодѣти и истинны Отца и Свѣтѣла Дѣла, вмѣже слава и держѣва во вѣки вѣковъ!**

Скончѣннѣ вышѣ пѣнію „Господи, помилуй!“ (12), глаголетѣ дѣаконъ Зрѣ къ востѣкомъ:

220) **Господи, благослови!**

221) **Архїерей:** Господь благословитъ ны и неосужденны сохранитъ причащенїемъ пречистыхъ дарѣвъ Бгѣо, нынѣ и прїсно и во вѣки вѣковъ!

222) **Людїе:** **Ѧминь!**

223) **Дѣаконъ пакн:** Господи, благослови!

224) **Архїерей:** Господь благословитъ и сподобитъ насъ непорѣчными персты взимати разжженый угль и благати во уста вѣрныхъ⁹⁸ во очищенїе и обновленїе дѣшъ же и члѣеъ ихъ, нынѣ и прїсно и во вѣки вѣковъ!

225) **Людїе:** **Ѧминь!**

Архїерей (или Іерей) окрѣщѣа къ людемъ возгласїетъ:

226) **Вкүсите и виднте, іакѡ Христѣоъ Господь, раздроблѣмый и нераздѣлѣмый, вѣрнымъ раздавѣмый и неизднѣаемый во оставленїе грѣхѣвъ и жизнь вѣчную, нынѣ и прїсно и во вѣки вѣковъ!**

227) **Людїе:** **Ѧминь!**

228) **Тѣже дѣаконъ къ людемъ:** **Въ мирѣ Христѣовѣ воспоимъ!**

По емъ дѣаконъ вхѣдѣтъ во олтарь малымъ дѣрьми,

229) **Людїе же поютъ причастный стїхъ:** **Вкүсите и виднте, іакѡ Христѣоъ Господь! Ѧминѣ!**

Здѣ затворѣютъ царскїа дѣрн и завѣсу ко причащенїю священнослужителїей. Стѣнутъ же сослужащїи окрестъ свѣтѣла трапѣзы благоговѣйно и внемлютъ молїтвѣ Архїереа предъ причащенїемъ:

230) **Владыко Христѣ Бѣже нашъ, небесны хлѣбе, пище всегѣо мїра, согрѣшнїхъ на небо и предъ Тобѣю и нѣемъ достѣоннъ причаститица свѣтѣхъ и пречистыхъ Твоихъ тѣннствъ. Твоѣю блѣгостїю и неизреченнымъ долготерпѣнїемъ достѣйна ма сотвори и неосужденна и непостыдна причаститица пресвѣтѣго чѣла и честнѣа крѣве во оставленїе грѣхѣвъ и жизнь вѣчную!**

И причащѣетѣа Архїерей (или Іерей) свѣтѣго чѣла глагола въ себѣ:

231) **Тѣло Христѣоѡ!**

Причащѣетѣа самъ, Архїерей преподаетъ служащимъ Іереемъ и дѣаконѡмъ свѣтѣо чѣло, глагола коемѣждо:

232) **Тѣло Христѣоѡ!**

Ѧ прїемлай по обычаю на длѣни своѣ Іереемъ и дѣаконѡмъ отвѣщѣавѣтѣ:

233) **Ѧминь!**

Тѣже поемлетъ Архїерей свѣтѣю чѣшу съ платѡмъ и приокщѣетѣа, глагола въ себѣ:

234) **Кровъ Христѣоѡ чѣша жїзни!**

Тѣже глаголетъ приокщѣа отъ чѣши сослужащїихъ Іереевъ и дѣаконѡвъ, онї же отвѣщѣавѣютъ:

235) **Ѧминь!**

Зрн, да части свѣтѣго чѣла Христѣоѡ, іѣже на дѣкосѣ, нїкакоже по причащенїи священнослужителїей въ почтѣрѣ вложншн!

Скончѣвшѣа пѣснопѣнїю причастнагѡ стїхѣа, открывѣютъ завѣсу и царскїа вратѣа, дѣаконъ же ставъ у деснѣа стѣрнѣа свѣтѣла трапѣзы глаголетъ:

⁹⁸Исаия 6:6-7.

236) Господи, благослови!

Архієрєй (или Ієрєй) подаєть чашу діакону глагола:

237) Слава Богу освятівшему всѣхъ насъ!

Діаконъ же прїемла отъ Архієрєа (или Ієрєа) сватѣю чашу, глаголетъ:

238) Вознесѣа на небеса, Бже, и по всей землі слава Твоа⁹⁹, и царство Твоє превываетъ во вѣки вѣковъ!

239) Архієрєй (или Ієрєй): **Благословенно имя Господа Бога нашего во вѣки вѣковъ¹⁰⁰!**

Тже вземлетъ Архієрєй (или Ієрєй) діскоу со сватѣмъ хлѣбомъ, діаконъ же неходитъ съ чашею во сватѣа двѣри и показѣа ю людемъ возглашаетъ:

240) Во стѣхомъ Бжїимъ прїстѣпите!

241) Людїе поитъ: **Благословенъ градъи во имя Господне¹⁰¹! Исполни устѣа моа хваленїа, Господи, и радости исполни устѣа моа, ѣако да воспою славу Твою¹⁰²!**

И стаетъ Архієрєй съ діскою во двѣрехъ, діаконъ же съ чашею предъ иконою Бжїа Матере. Причастницы нхъ мїранхъ (ѣще етѣ) подхоятъ со смиренїемъ и благоговѣнїемъ ко Архієрєови прежде, нже коемждо нхъ глаголетъ:

242) Тѣло Хрїстово!

И влагаетъ десницею часть сватѣа тѣла во устѣа, хрїстіанїнхъ же отвѣщаваетъ:

243) Аминь!

И потрѣблетъ воспрїятѣю частицу; по семъ подхоятъ къ діакону, нже глаголетъ коемждо нхъ:

244) Кровь Хрїстова чаша жїзни!

И подаетъ чашу нмъ отпїти, хрїстіанїнхъ же отвѣщаваетъ:

245) Аминь!

И причаетъ отъ чаши четнѣа крове Хрїстовы. (Въ Закѣндѣ же по причаенїи священнослужителѣа благютъ частицы сватѣа тѣла Хрїстова въ потїрхъ и тако причаютъ мїранхъ лжницею, ѣакоже сѣтъ обычай на лїтургїахъ Васїліа Великаго, Іоанна Златоустаго и преждеосвященныхъ даровъ).

Зкончавшѣа причаенїю, Архієрєй (или Ієрєй) благословлетъ людѣа діскою глагола:

246) Спасї, Бже люди Твоа и благослови достоанїе Твоє!

247) Людїе поитъ: **Благодарїмъ Теа, Хрїстѣ Бже нашъ, ѣако сподобилъ сїа насъ причастїтнѣа тѣла и крове Твоа во оставленїе грѣхѣвъ и въ жїзнь вѣчнѣю! Неосужденны насъ сохрани, молимсѣа, ѣако благъ и человеколюбецъ!**

По причаенїи людѣа вхоятъ Архієрєй же и діаконъ во сватѣа олтарѣа и полагаютъ сватѣа на сватѣю трапѣзу. Архієрєй влагаетъ частицы сватѣа хлѣба (ѣще етѣ) отъ діскоа въ потїрхъ со великимъ опаетвомъ и прїимъ кадильницѣу кадїтѣа сватѣа тайны, глагола тайно молїтѣву сїю:

248) Возвеселихъ сїа насъ, Бже, соединенїемъ Твоїмъ и Тебѣ приносимъ пѣснь благодаренїа, плодъ устѣнхъ, неповѣдающихъ благодѣть Твою, съ кадїломъ сїмъ! Да възидетъ же предъ Теа, Бже, и да не возвратїтсѣа вощѣе, но дарѣи намъ сѣгѣ радїа благоуханїе пресватѣа Твоегѣ Дха, мѣро пречїстѣе и неотѣмлемѣе! Исполни устѣа наша хваленїа и устѣа наша радѣванїа и сѣрдце радѣсти и веселїа во Хрїстѣ Іисѣе Господѣ нашемъ, с Нїмже благословенъ сїа со пресватѣмъ Твоїмъ Дхомъ, нынѣ и прїснѣ и во вѣки вѣковъ!

⁹⁹ Псал. 56:6, 107:6.

¹⁰⁰ Псал. 71:17, 112:2.

¹⁰¹ Псал. 117:26, Мат. 21:9, Мар. 11:9, Лук. 19:38, Иоан 12:13.

¹⁰² Псал. 70:8, 50:17.

Един отъ Іереевъ вземаетъ свѣтъю чашу, діаконъ же діскоу и отнѣсатъ ѿ на свѣтъи жертвенникъ безъ каждѣи и ничтѣже глаголюще. Тѣже свѣтъи антѣмѣнѣи и діаконъ, нзшедъ северными двѣрьми и ставъ на своемъ мѣстѣ на солѣи съ лицѣмъ къ народу, глаголетъ:

249) Пѣки и пѣки, вѣну мѣромъ Господу помолнѣмъ! Пѣку да едетъ намъ причащѣнїе свѣтъи ѿ Бгѣ во отгѣнїе всѣкѣи лѣкѣи вѣщи, въ напѣтїе животѣ вѣчнаго, во общѣнїе и даръ свѣтъаго Дѣха помолнѣмъ! Превѣтъю, пречѣстѣю, преслѣвнѣю, благословѣннѣю Владычницѣу нашѣ Богородницѣу и прѣснодѣвѣу Марїю со всѣми свѣтъими и правѣдыми поманѣше, самѣ себѣ и другѣ дръга и весь животъ нашъ Хрѣстѣу Бгѣу предадимъ!

250) Людїе: Тѣбѣ, Господи!

Сѣа діаконѣ глаголющѣ, Архїерей (или Іерей) стоѣ предъ свѣтѣю трапѣзою чѣинѣу молнѣтѣ еице:

251) Бже многѣмъ радѣи и незрѣченнѣмъ благоутрѣбїа сншѣдыи къ нѣмоци рабѣ Твоѣи и сподѣбнѣи насъ причащѣнїа еѣ трапѣзы, да не оудиши насъ, Владыко, грѣшнѣи, ѿ причащѣнїа пречѣстѣи Твоѣи чѣинѣи, но сохрани насъ, Блаже, во свѣтъи, пѣку да достѣи бѣвше превѣтъаго Твоѣго Дѣха обращѣмъ частъ и наслѣдїе со всѣми свѣтъими отъ вѣка Тѣбѣ благоутрѣбнѣи во свѣтъѣ лицѣ Твоѣмъ! Щедрѣтами еднѣроднѣмъ Бгѣна Твоѣго, Господа же и Бгѣа нашѣго Исѣа Хрѣстѣа, съ Нѣмже благословѣнъ еси со превѣтъимъ и благѣмъ и животѣвѣннѣмъ Твоѣмъ Дѣхомъ, нынѣ и прѣсно и во вѣки вѣкѣмъ!

252) Вѣзгласъ: Пѣку благословѣнѣа и свѣтнѣа и прослѣвнѣа всѣчѣстнѣе и великолѣпѣе нѣма Твоѣ, Отца, и Бгѣна, и свѣтъаго Дѣха, нынѣ и прѣсно, и во вѣки вѣкѣмъ!

253) Людїе: Амѣнъ!

Архїерей (или Іерей) знаменуетъ людїи:

254) Миръ всѣмъ!

Діаконъ же ѣвѣе глаголетъ:

255) Главѣи нашѣ Господѣи приклоннѣмъ!

256) Людїе: Тѣбѣ, Господи!

Архїерей (или Іерей) глаголетъ чѣинѣу молнѣтѣу:

257) Бже великѣи и дѣвнѣи, прѣзри на рабѣ Твоѣ, пѣку Тѣбѣ вѣи приклоннѣмъ, и прѣстри рѣкѣ Твоѣ державнѣю, испѣлненнѣю благословѣнїи, и благословїи людѣ Твоѣи и сохрани достѣнїе Твоѣ, пѣку да прѣсно и вѣгда слѣвимъ Тѣ, еднѣаго живѣаго Бга нашѣа, свѣтъю и еднѣосѣщнѣю Трѣнцѣу, Отца и Бгѣна и свѣтъаго Дѣха!

258) Вѣзгласъ: Тѣбѣ во подобѣтѣи и долженствуетъ отъ всѣхъ насъ великоѣ славоѣловѣе, чѣстѣ, поклонѣнїе и благодарѣнїе, Отцѣ и Бгѣнѣ и свѣтѣмъ Дѣхѣ, нынѣ и прѣсно и во вѣки вѣкѣмъ!

259) Людїе: Амѣнъ!

260) Діаконъ: Съ мѣромъ Хрѣстѣовѣмъ нзѣдемъ!

Архїерей (или Іерей) нзшедъ нзъ олтарѣа свѣтъими двѣрьми и ставъ средѣи народѣа, глаголетъ молнѣтѣу еиѣ зрѣа къ востѣкѣмъ:

261) Отъ еиѣи въ еиѣу шѣетѣвѣннѣе и вѣю въ храмѣ Твоѣмъ испѣлнѣннѣе божѣствннѣю слѣжѣу и нынѣ молнѣмъ Тѣбѣ, Господи бже нашѣ, совершѣннѣмъ чѣловѣколѣбїа Твоѣмъ сподѣбнѣи насъ! Неправѣи нашѣ пѣтъ, ѣкорѣнѣи насъ въ стрѣстѣ Твоѣмъ всѣхъ помѣлѣи и небѣснаго Твоѣго царствѣа достѣи покарѣи во Хрѣстѣ Исѣѣ Гѣсподѣ нашѣмъ, съ Нѣмже Тѣбѣ подобѣтѣи слава, чѣстѣ, держѣва, кѣпнѣ со превѣтъимъ Дѣхомъ, нынѣ и прѣсно и во вѣки вѣкѣмъ!

262) Людїе: Амѣнъ!

263) Діако́нъ: Отпуща́йтея еѣ мѣромъ!

264) Архіере́й (или Іере́й): Благоговѣ́ла Богъ, благоговѣ́лаи и освяща́и насъ причаще́ніемъ свѣты́хъ и пречи́сты́хъ Свои́хъ таи́нъ, ны́нѣ и прие́шо и во вѣки вѣ́ковъ! А́минь!

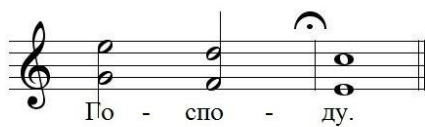
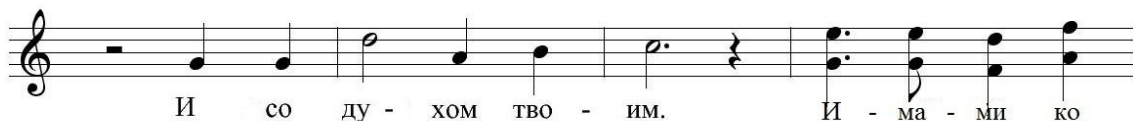
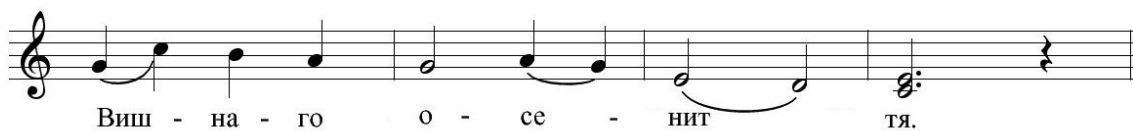
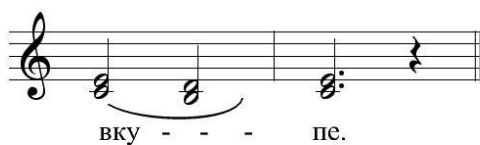
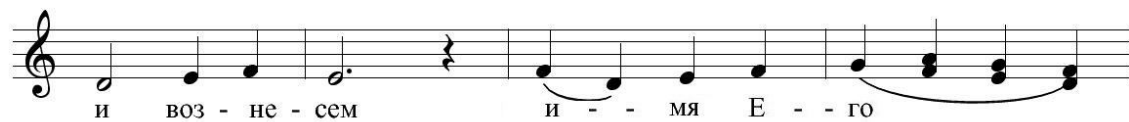
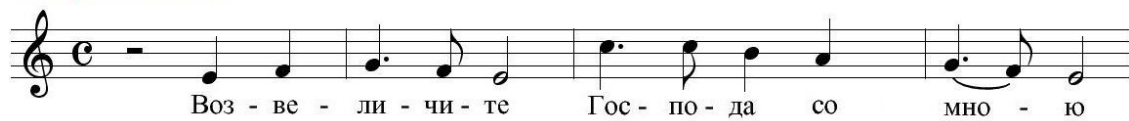
И ѿду́тъ лю́дѣ во сво́а еи, архіере́й же и сослуживши́и емѹ соклача́ютъ свѣты́хъ оде́ждъ; та́кожде и діако́нъ по потребе́ніи свѣты́хъ таи́нъ, и ѿду́тъ во сво́а еи благода́рце́ Бо́га.

Конецъ и Богу слава!

При случай на отслужване св. Иаковова литургия песните, които дословно се срещат в нашите редовни богослужения, ще се пеят на обикновенните приети мелодии. А песни, които са характерни само за Иакововата литургия, ги даваме тука нотирани. Нашия известен музиколог и неуморим певец, г. Петър Динев, записа и музикално стилизира мелодиите, за която услуга считам свой неприменен дълг да му изразя тук своята гореща благодарност! При изпълнението на божествената литургия певците са свободни за по-голяма красота да нагаждат другите партии към дадената проста едногласна мелодия! Песента „Да молчатъ всякая плоть челове́ѣча“ може да се изпее на приетия източен мотив, а песните от края на литургията могат да се пеят на прост речетатив!

Умерено бавно

Мн. бавно

До - стой - но и пра - вед - но до - стой - но и
пра - вед - - но до - стой - но и пра - ве - дно до -
стой - но и пра - ве - - дно.

Бавно

Свят, свят, свят Го - спод Са - ва - - от ис - полн
не - бо и зе - мля ис - полн не - бо и зем -
ля сла - ви Тво - е - я о - сан - на
в' виш - них. Бла - го - сло - вен гря - дий во
и - мя Го - спод - не о - сан - на о - сан - на
о - сан - на в' ви - - шних.

Умерено

Смерт Тво - ю, Го - спо - ди, воз - ве - ща - ем
и вос - кре - се - ни - е Тво - е ис - по - ве - ду -
ем, ис - по - ве - ду - ем.
Лю - ди - е бо Тво - и и цер - ков Тво -
я мо - лят Тя мо - лят Тя По -
ми - луй нас, Го - спо - ди Бо - - - же,
От - че Все - дер - жи - те - лю.
По - мя - ни Го - спо - ди Бо - же - наш.

О - сла - би, о - ста - ви, про - сти, Бо - же, пре - гре - ше - ни - я

на - ша во - лья - я же и не - вол - на - я я - же

в`ве - де - ни и и не - в`ве - де - ни - и.